

Pleisterplaatsen van Dwergganzen *Anser erythropus* in Nederland

Kees Koffijberg, Fred Cottaar & Henk van der Jeugd

met medewerking van:

Ruud Brouwer
Eddie Douwma
Adrie van der Heiden
Gert Huijzers
Jan Kramer
Bertus de Lange
Leen van der Linden
Arie van der Linden
Gerard Ouweneel

SOVON-informatierapport 2005/06

Uitgevoerd in opdracht van Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, Directie
Natuur

Colofon

© SOVON Vogelonderzoek Nederland 2005.

Dit rapport is samengesteld in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, Directie Natuur

Tekst: Kees Koffijberg (SOVON Vogelonderzoek Nederland), Fred Cottaar (SOVON Ganzen en Zwanenwerkgroep) en Henk van der Jeugd (SOVON Vogelonderzoek Nederland)

Redactie: Kees Koffijberg

Lay-out: Peter Eekelder (omslag) & John van Betteray (binnenwerk)

Databewerking en figuren: Erik van Winden, Jeroen Nienhuis, Kees Koffijberg, Henk van der Jeugd

Wijze van citeren:

Koffijberg K., Cottaar F. & van der Jeugd H. 2005. Pleisterplaatsen van Dwergganzen *Anser erythropus* in Nederland. SOVON-informatierapport 2005/06. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

ISSN 1382-6271

SOVON Vogelonderzoek Nederland
Rijksstraatweg 178
6573 DG Beek-Ubbergen
Tel: 024-6848111
Fax: 024-6848122
E-mail: info@sovon.nl
Homepage: www.sovon.nl

Inhoud

Dankwoord	2
Summary	3
1. Inleiding	5
2. Dwerggans in Europa	7
2.1 Verspreiding	7
2.2 Populatie, trend en status	7
2.3 Herintroductieprojecten	8
3. Materiaal en methode	11
3.1 Aantallen en populatieschatting	11
3.2 Analyses	12
3.2.1 Populatie en trend	12
3.2.2 Verspreiding	12
3.2.3 Bepalen van vaste pleisterplaatsen en terreingebruik	13
3.2.4 Herkomst	13
4. Dwerggans in Nederland	15
4.1 Populatie, trends en verspreiding	15
4.2 Herkomst van Dwergganzen in Nederland	18
4.2.1 Zweedse Dwergganzen	18
4.2.2 Vogels van andere herkomst	21
5. Overzicht van vaste pleisterplaatsen	23
5.1 Inleiding	23
5.2 Overzicht van pleisterplaatsen	24
5.2.1 Anjumerkolken	24
5.2.2 Oudeland van Strijen	27
5.2.3 Abtskolk & De Putten	29
5.2.4 Korendijksche Slikken	31
5.2.5 Polder Biert	34
5.2.6 Doniaburen/Ferwoude	36
6. Conclusies en samenvatting	39
7. Literatuur	41
Bijlage 1. Watervogelgebieden gebruikt ter vaststelling van voorkomen van overige watervogels.	43
Bijlage 2. Ecoprofiel van de Dwerggans <i>Anser erythropus</i>	47

Dankwoord

Dwergganzen mogen zich in Nederland verheugen in de speciale belangstelling van een kleine groep toegewijde waarnemers, te weten Ruud Brouwer, Eddie Douwma, Adrie van der Heiden, Gert Huijzers, Jan Kramer, Bertus de Lange, Arie en Leen van der Linden en Gerard Ouweneel. Zonder hun inspanningen had deze rapportage nooit de huidige volledigheid kunnen halen. Daarnaast een woord van dank aan alle waarnemers die in het kader van het BSP-niet broedvogels of de maandelijkse watervogeltellingen indirect een bijdrage leverden en hun waarnemingen via deze projecten ter beschikking stelden.

Rommert Cazimier (website www.lauwersmeer.com) en Ruud van Dongen (Dutch Birding Association) gaven toestemming de waarnemingen van *resp.* de door hun beheerde waarnemingen-website Lauwersmeer.com en de vogellijn van de DBA te gebruiken.

Åke Andersson, Bosse Fågerström en Tina Johansson leverden gegevens aan over de geringde Dwergganzen van het Zweedse herintroductieproject.

Bij de uitwerking van de gegevens werd een belangrijke bijdrage geleverd door Erik van Winden (SOVON) en Jeroen Nienhuis (SOVON). Laatstgenoemde vervaardigde ook alle kaarten in dit rapport.

Deze uitwerking was mogelijk dankzij een opdracht van de Directie Natuur van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit. Eduard Osieck begeleidde het project en voorzag eerdere versies van de tekst van opmerkingen en suggesties.

Summary

Lesser White-fronted Geese are among the most rare and threatened goose species in the world. In the Netherlands, the species has been recorded since the 19th century. Between 1908-1968, 41 observations (of which 24 shot or caught) were recorded. Since 1969 the species has been observed annually and the Dutch rarities committee recorded 51 individuals between 1976 and 1989. They excluded birds from the Swedish re-introduction project, which were increasingly observed in the 1980s. This report reviews the status of Lesser-White fronted Goose in the Netherlands from 1989/90 onwards. Data were mainly retrieved from non-systematic observations, collected within a special project on rare non-breeding birds, which has been organised by SOVON from 1989 onwards. Furthermore, data from national mid-monthly goose and swan counts, several websites and observations from local bird watchers were used. The database finally contained more than 2.500 observations of 15.000 individuals (Tab. 3, Fig. 1). After a filter on duplicate counts, these data were analysed with the aim to assess population trends, distribution patterns and phenology as well as to establish a list of frequently used staging sites. For these staging sites additional information was collected on site-specific behaviour of the geese and protective status. Besides, a database with sightings of individually marked birds was established, and origin and exchange of birds between the staging areas were analysed. Areas were classified as a 'frequently used staging site' when annual occurrence between 1995/96 - 2004/04 had been recorded and/or the average peak number between 2000/01 - 2004/05 was at least 5 individuals.

The population of Lesser White-fronted Geese in the Netherlands increased from about 20 individuals around 1990 to about 120 from 2003/04 onwards. For the last five years, the average maximum number in the Netherlands was 106 individuals (Fig. 2). The strongest increase occurred after 1995, coinciding with the successful establishment of the re-introduced population in Sweden (see below). Birds usually arrive Mid-October and depart from Mid-March to Mid-May (Fig. 3). Recently, the first birds tend to arrive in September (Fig. 4). Observations during summer, which might indicate local breeders (of assumed feral origin)

are scarce and were only done at sites where the birds do not winter. So far, one mixed breeding pair (with Greylag Goose) and two Lesser White-fronted Goose pairs have been recorded breeding. Even if pairs have remained undetected, the number of feral Lesser White-fronted Geese in the Netherlands must be considered very small. This is confirmed by sightings of colour-rings, which so far mainly indicate Swedish origin (see below).

Core stop-over sites and wintering areas are confined to 6 sites (Fig. 5). These are from north to south: the Anjumerkolken area in NE-Friesland, Doniaburen/Ferwoude in W-Friesland, the Abtskolk & De Putten near Petten in Noord-Holland and the Oudeland van Strijen, Korendijksche Slikken and Polder Biert in the northern part of the Delta area in Zuid-Holland. Overall, 87% of all observations originate from these 6 sites. Average peak numbers range from 50 individuals near Anjum to 5 at Doniaburen/Ferwoude (Tab. 3). Outside these areas, Lesser White-fronted Geese are mainly observed in the western part of the country. Well-known sites to observe occasional small flocks are e.g. the northern Wadden Sea coast of Friesland and the Dollard area in Groningen. In the interior parts of the country, especially east of the line Groningen - Breda, observations are rare but sometimes do involve small flocks up to 7 individuals (Tab. 4).

As can be assessed from information of sightings of colour-ringed birds, most Lesser White-fronted Geese in the Netherlands are of Swedish origin. From 1995/96 onwards, 77 out of the 92 re-introduced Swedish birds (84%) have been observed in the Netherlands. When an annual (calculated) mortality rate of 7% is taken into account, this proportion is even more than 90%. This confirms earlier statements by Von Essen and Andersson, which estimated up to 96% of their re-introduced Swedish birds staying in winter in the Netherlands. Recently, the maximum number of birds in the Netherlands seems to be slightly above the Swedish estimate for the re-introduced population. Although not all birds might be observed in Sweden (e.g. 16 out of 22 individuals which have not been seen in Sweden were recorded wintering in the Netherlands!), this might also point at birds from other populations. So far,

two individuals from a Finnish re-introduction scheme have been recorded (January 2003 and December 2004). If other, perhaps even 'wild' birds from other populations are involved can not be proved. Meanwhile, a large proportion of the Swedish re-introduced population does not have colour-rings (since they are offspring from originally re-introduced birds), making identification of origin troublesome. However, from observations before 1989 it is known that other birds than of the Swedish re-introduction scheme must have visited the Netherlands (based on the facts that observations were partly done before the start of this project and the rarities committee only considered unringed birds). Another indication for different origin might also be that unringed birds are frequently recorded among other goose species than Barnacle Goose (original 'forster-parents' of the re-introduced geese; Fig. 8) and that records of Swedish geese are entirely confined to the western part of the country. Occasional observations in the eastern part of the country, e.g. in flocks of Greater White-fronted Geese or Tundra- and Taiga Bean Geese thus might point at birds of different origin.

According to the criteria mentioned before, 6 areas could be distinguished as 'frequently used staging sites'. These areas are the same as stated above to receive most of the observed Lesser White-fronted Geese (Fig. 9). Two of these sites are within designated Special Protection Areas (SPA) of the Natura 2000 Network (Oudeland van Strijen and Korendijksche Slikken). Of the four other sites, only the night roosts are situated within SPA-boundaries (Lauwersmeer, IJsselmeer and Haringvliet). In the Anjumerkolken, Abtskolk & De Putten and Polder Biert, part of the area is managed as a nature reserve, whereas feeding sites in the Anjumerkolken and Doniaburen/Ferwoude are within special goose-reserves where farmers are granted to leave geese undisturbed (Tab. 8).

Sightings of marked geese indicate that Anjumerkolken has an important stop-over function for birds en route to their wintering areas in Noord- and Zuid-Holland (Tab. 6, Fig. 7). Anjumerkolken does not only support the highest numbers (up to 80 individuals in 2003/04), it also reported 98 out of 164 known ringed individuals. Most birds arrive here in autumn and visit the area again during spring migration (Fig. 11). Doniaburen/Ferwoude seems to have a similar function, many birds seen at Anjum, Petten or Korendijksche Slikken have been reported from this site, although numbers observed here are usually small (up to 8 individuals). Birds from Petten are also regularly observed at the Korendijksche Slikken or Polder Biert. However, the rate of exchange between the three sites in Zuid-Holland is rather small, especially when considering the small distance (6-20 km) between these sites. There is one other site, not classified as a frequently used staging site, which receives many ringed birds. On the former salt marshes between Stad aan het Haringvliet and Den Bommel, along the Haringvliet area in Zuid-Holland, 40 different individuals have been read, although numbers never exceeded 6 birds at once and the site is not used annually. Most of these birds were also seen in Anjumerkolken, but less than 18% had been observed at the other three sites in Zuid-Holland, which are just opposite of the Haringvliet-estuary.

Chapter 5 gives a detailed description of the 6 staging areas. Frequently used feeding sites (where birds stay at least 70% of the time) and occasional feeding sites (used <30% of the time) are plotted on a map, along with information on e.g. night roosts and boundaries of SPAs. Table 7 gives an overview of the size and status of the staging sites.

1. Inleiding

De Dwerggans *Anser erythropus* behoort tot de weinige ganzensoorten waarvan de wereldpopulatie in de laatste decennia sterk onder druk staat. Waar andere soorten, zoals Kolgans, Grauwe Gans en Brandgans in vrijwel hun gehele verspreidingsgebied sinds de jaren zestig sterk groeiende populaties (hebben) laten zien, is de Europese broedpopulatie Dwergganzen in dezelfde periode gereduceerd tot *c.* 240-450 paar (BirdLife International 2004). Het grootste deel daarvan (75%) bevindt zich in Rusland; van de voorheen grote populaties (>10.000 paar) in Fennoscandinavië resteren nog slechts enkele tientallen paren. Informatie uit oostelijker gelegen broedgebieden, in Noord- en Oost-Siberië wijst op vergelijkbaar negatieve trends (Madsen 1996, Lorentsen *et al.* 1999). De afname over alle broedgebieden bedraagt naar schatting 90% (Madsen 1996) en de wereldpopulatie werd rond 2000 geschat op 22.000-27.000 individuen (Wetlands International 2002). De (wilde) Fennoscandinavische populatie, die een zuidoostelijke trekroute naar de overwinteringsgebieden volgt, nam recent nog verder af en telde in 2003 nog slechts 20-30 paar (Tolvanen *et al.* 2004a). Als belangrijkste oorzaken voor de negatieve trends worden jacht tijdens de trek en in de overwinteringsgebieden en verlies aan (broed)habitat beschouwd (Madsen 1996, Lorentsen *et al.* 1999). De Dwerggans wordt als *Globally threatened species* geclassificeerd en geldt in Europa als *Endangered* (BirdLife International 2004).

De negatieve beschermingsstatus van de Dwerggans heeft in de afgelopen decennia gezorgd voor een groei van beschermingsactiviteiten. Mede door het werk van de *Lesser White-fronted Goose Task Force* van de *Goose Specialist Group* van Wetlands International en vooral het *Fennoscandian Lesser White-fronted Goose conservation project* is recent veel nieuwe informatie bekend geworden over belangrijke broedgebieden, pleisterplaatsen tijdens de rui-, trek- en winterperiode en bedreigingen van die pleisterplaatsen (o.a. Aarvak & Timonen 2004). In 1996 verscheen een *Species Action Plan* van BirdLife International (Madsen 1996). Daarnaast lopen in

Zweden en Finland sinds de jaren tachtig herintroductieprojecten (o.a. von Essen 1991, 1996, Andersson 2004a, zie hoofdstuk 2.3), met als doel een nieuwe minder door jacht bedreigde zuidwestelijke trekroute te bewerkstelligen.

In Nederland wordt de Dwerggans vanouds als zeldzaamheid beschouwd (Bijlsma *et al.* 2001). Kist *et al.* (1970) vermelden voor de periode 1908-1968 41 gevallen. Van den Berg & Bosman (1999) geven aan dat de soort vanaf 1969 vrijwel jaarlijks werd waargenomen. Pas sinds de groei van de Zweedse herintroductie-populatie is het aantal waarnemingen toegenomen en tegenwoordig worden per winter ruim 100 Dwergganzen in ons land aangetroffen (van Ommen & Ouweneel 2003, zie hoofdstuk 4.1).

Tot dusverre is er in ons land geen speciale aandacht besteed aan de bescherming van de soort. Er werd vanuit gegaan dat de algemene bescherming die op de Dwerggans van toepassing is, zoals een verbod om de soort te doden, voldoende is. Speciale beschermingsmaatregelen zoals bedoeld in artikel 4 van de Vogelrichtlijn (met name aanwijzing van beschermingszones) werden niet nodig geacht omdat het grotendeels uitgezette vogels en hun nakomelingen betreft die afkomstig zijn uit een Zweeds herintroductieproject. Uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State¹ hebben echter de vraag opgeworpen of het gebied 'De Putten/Abtskolk' (Noord-Holland) in aanmerking komt voor aanwijzing ten behoeve van de Dwerggans.

Tegen deze achtergrond heeft de Directie Natuur van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit SOVON Vogelonderzoek Nederland verzocht een inventarisatie uit te voeren van het voorkomen van Dwergganzen in Nederland en een overzicht samen te stellen van de vaste pleisterplaatsen. De voorliggende inventarisatie omvat de volgende onderdelen:

- Overzicht van aantallen, seizoenspatroon en verspreiding in Nederland;
- Herkomst van de waargenomen vogels;
- Bepaling van vaste, jaarlijks in gebruik zijnde

¹ "Gelet op het voorgaande is de Afdeling van oordeel dat de vermelding van de Dwerggans op Bijlage I van de richtlijn noopt tot onderzoek of voor die soort een SBZ moet worden aangewezen. Nu verweerder de Dwerggans niet heeft betrokken bij zijn inventarisatie ten behoeve van de aanwijzing van speciale beschermingszones, kan niet worden beoordeeld of het gebied dat in deze zaak aan de orde is, één van de vijf belangrijkste gebieden of één van de zogeheten 1% gebieden betreft." (ABRvS 29 december 2004, punt 2.2)

- pleisterplaatsen;
- Terreingebruik van Dwergganzen op deze pleisterplaatsen;
- Voorkomen en terreingebruik van andere relevante vogelsoorten op deze pleisterplaatsen;
- Samenvatting van ecologie en verspreiding van Dwergganzen in met name Noord- en Oost-Europa.

In hoofdstuk 2 wordt eerst een beknopte samenvatting gegeven van de ecologie, populatie en verspreiding van Dwergganzen in Europa. Herintroductieprojecten krijgen daarbij speciale aandacht, omdat juist van deze vogels veel

in Nederland worden waargenomen. Vervolgens wordt beschreven hoe de situatie in Nederland in kaart is gebracht, en welke gegevens en criteria zijn gebruikt om vaste pleisterplaatsen te benoemen (hoofdstuk 3). In hoofdstuk 4 wordt het voorkomen van Dwergganzen in Nederland belicht, geïllustreerd aan de hand van diagrammen en verspreidingskaarten. Hoofdstuk 5 geeft een uitvoerige beschrijving van de vaste pleisterplaatsen. De conclusies zijn samengevat in hoofdstuk 6. Dit hoofdstuk biedt snel inzicht in de belangrijkste feiten ten aanzien van Dwergganzen in Nederland. Een ecologisch profiel van de Dwerggans is opgenomen in bijlage 2.

2. Dwergganzen in Europa

2.1 Verspreiding

Dwergganzen broeden van oorsprong in een smalle toendra en bos-toendra gordel van Fennoscandiavië tot in Oost-Siberië (Cramp & Simmons 1977). Door de sterke afname van de populatie (zie hoofdstuk 2.2) zijn daarvan momenteel nog vier gefragmenteerde broedpopulaties van over: (1) Noord-Fennoscandiavië; (2) Malozemelskaya- en Bolshezemelskaya toendra en Yamal-schiereiland in Noord-Rusland; (3) Taimyr in West-Siberië en (4) Noordoost-Siberië (Lorentsen *et al.* 1999). De Oost-Siberische vogels en waarschijnlijk ook een deel van de vogels op Taimyr overwinteren voornamelijk in China en Zuidoost-Rusland, terwijl de westelijke populatie z'n belangrijkste winterconcentraties heeft in de regio rond de Zwarte Zee (tot in Griekenland) en Kaspische Zee (vooral Azerbeidzjan, maar ook tot in Iran en Irak). Belangrijke tussenstop-pleisterplaatsen tussen broed- en overwinteringsgebieden van deze populaties bevinden zich in Hongarije, in West-Siberië en in Kazachstan (figuur 7.1 in Lorentsen *et al.* 1999). Onderzoek met gezenderde vogels wees uit dat kleine aantallen ook in het noordoosten van Duitsland doortrekken (Lorentsen *et al.* 1998). Verder zijn recent belangrijke voorjaarspleisterplaatsen ontdekt in Estland (Tolvanen *et al.* 2004b).

De Fennoscandinavische populatie bestaat momenteel uit twee groepen (Lorentsen *et al.* 1999). Een wilde populatie Dwergganzen broedt in de provincie Finnmark in het uiterste noorden van Noorwegen. Een tweede, door herintroductie ontstane groep Dwergganzen komt voor in Zweeds Lapland. Deze vogels trekken via de oostkust van Zweden en via de Duitse Waddenzee naar Nederland (zie hoofdstuk 2.3). De wilde populatie in Noorwegen trekt in zuidoostelijke richting naar de overwinteringsgebieden en ruit in de nazomer vrijwel met de gehele populatie op het Kaninschiereiland aan de Witte Zee (Lorentsen *et al.* 1998). De meest westelijke pleisterplaatsen van deze vogels liggen in Mecklenburg-Vorpommern in Noordoost-Duitsland, voor zover bekend uit peilingen van met satellietzenders uitgeruste vogels (Lorentsen *et al.* 1998). Het wordt niet uitgesloten dat deze vogels ook in andere delen van Duitsland,

tot aan de Niederrhein in Nordrhein-Westfalen, voorkomen maar over het hoofd worden gezien in groepen van andere ganzensoorten (J. Mooij *pers. med.*)(vgl. hoofdstuk 4.2.2). Opmerkelijk zijn in dit verband ook meldingen van 8 geschoten dieren in Zuid-Spanje (Coto Doñana) tussen 1987 en 1997. Onder deze vogels bevonden zich geringde individuen uit Zweedse en Finse herintroductieprogramma's, maar mogelijk ook dieren uit de wilde populaties in Fennoscandiavië en Rusland (Persson 2004). Van geïntroduceerde eerstejaars vogels in Finland zijn tot dusverre geen meldingen van succesvolle broedgevallen bekend. Ook van deze groep zijn overigens enkele vogels in Nederland waargenomen (zie hoofdstuk 4.2.2).

2.2 Populatie, trend en status

Voor de (wilde) Fennoscandinavische populatie is tussen het begin en eind van de twintigste eeuw een afname becijferd van 90-95% (Lorentsen *et al.* 1999). Dit ging gepaard met een inkrimping van het broedareaal met 50%. Recent wordt deze populatie geschat op 40-50 paar (rond 2000, BirdLife International 2004); in 2003 resteerden nog slechts 20-30 paar (Tolvanen *et al.* 2004a). De totale Europese broedpopulatie werd rond 2000 geschat op 240-450 paar en ten minste 1900 individuen (BirdLife International 2004). Parallel aan de afname in de broedgebieden is ook een reductie van doortrekkende en overwinterende aantallen vastgesteld. Zo nam op pleisterplaatsen in Hongarije de populatie af van *c.* 10.000 vogels in de jaren vijftig tot 200-600 aan het eind van de jaren tachtig (Sterbetz 1982, Farago 1995). Vergelijkbare geluiden komen van andere gebieden waar Dwergganzen tijdens de trek of in de winter voorkomen (zie Madsen 1996 voor een overzicht).

In de verder oostelijk gelegen broedgebieden is de situatie vergelijkbaar. Hoewel goed cijfermateriaal vaak ontbreekt gaan Aarvak *et al.* (1997) er van uit dat op Taimyr tussen omstreeks 1980 en 1995 het broedareaal met meer dan 80% afnam. Deze vogels overwinteren deels in gebieden rond

de Kaspische Zee, maar kennen ook een tweede trekroute naar het zuidoosten van Rusland en China. Deze oostelijke populatie wordt momenteel geschat op 14.000 vogels; de westelijke populatie, die ook in Fennoscandiavië broedt, wordt geschat op 8.000-13.000 individuen (Wetlands International 2002).

De achtergronden voor de afname van de Dwerggans zijn niet in alle gevallen duidelijk bewezen, maar wijzen wel sterk in een bepaalde richting. Lorentsen *et al.* (1999) noemen degradatie van het broedhabitat door toename van recreatie, verlies aan habitat en toegenomen predatie (met name door expansie van Vos) als een mogelijke oorzaak, maar benadrukken tevens dat het goede broedsucces en de hoge sterfte onder eerstejaars vogels in de winter eerder signaleren dat limiterende factoren vooral tijdens de trek en in de winter liggen. Ook hier speelt habitatverlies een belangrijke rol, maar het wordt waarschijnlijk overtroffen door verliezen als gevolg van excessieve bejaging. Ondanks wettelijke bescherming van Dwergganzen wordt de soort vaak geschoten tijdens de jacht op de veel talrijkere, maar in uiterlijk verwante Kolgans. Vooral in Kazachstan, China en in een deel van de Russische broedgebieden worden verliezen door jacht of vergiftigingen (China) gemeld.

Dwergganzen genieten in de meeste landen (uitgezonderd China) wettelijke bescherming en zijn opgenomen in tal van internationale conventies en verdragen, zie tabel 1 voor een overzicht.

2.3 Herintroductieprojecten

Zowel in Zweden als in Finland zijn sinds het begin van de jaren tachtig initiatieven genomen om de populatie Dwergganzen door middel van herintroducties te versterken. In Finland werden door WWF Finland tussen 1989 en 1997 143 vogels uitgezet in Fins Lapland, met als doel herintroductie in Fins Lapland te bewerkstelligen (WWF Finland, www.metsa.fi/natural/projects/lwfg/). Van deze vogels werd geen enkel individu in latere jaren in de broedgebieden teruggezien; een groot deel van deze vogels overleefde zelfs de eerste winter niet (Markkola *et al.* in Lorentsen *et al.* 1999). Recent zijn herintroducties in Finland geïntensiveerd (www.ansererythropus.tk). Naast de Finse projecten werd in 1979 een Zweeds introductieproject opgestart door de *Swedish Hunters Association*. Doel van dit project was om een nieuwe, zuidwestelijke en veilige trekroute naar de Noordzeelanden te bewerkstelligen. Hiertoe werden eieren van in gevangenschap gehouden Dwergganzen in Midden-Zweden door Brandganzen uitgebroed. Vervolgens werden de Brandganzen in de ruiperiode in juli met hun Dwerggans-jongen in Lapland uitgezet, met het idee dat via deze Brandganzen (als 'forster-parents') de Dwergganzen leren in zuidwestelijke in plaats van zuidoostelijke (de natuurlijke) trekrichting weg te trekken. Anders dan vogels van de wilde populatie zouden de Dwergganzen op de nieuwe trekroute niet blootgesteld worden aan de hoge jachtdruk zoals in Rusland en Kazachstan (von Essen 1991, 1996). De eerste herintroducties vonden plaats in 1981. Tussen 1981 en 1999 werden *c.* 359 vogels losgelaten, waarvan 300 kuikens/ jongen en 47 tweedejaars vogels (tabel 2). Gemiddeld ging het om *c.* 25 vogels per jaar. Tot 1995 zijn de uitgezette aantallen niet helemaal precies bekend (daadwerkelijk aantal uitgezette vogels kan licht afwijken van aantallen in tabel

Tabel 1. Beschermingsstatus van Dwerggans (samenvatting naar BirdLife International 2004), zie ook www.birdlife.net / Conservation status of Lesser White-fronted Goose.

Conventie/ Publikatie	Status
EU-Vogelrichtlijn (Richtlijn 79/409/EEG)	Bijlage I
Bern Convention	Appendix II
IUCN/BirdLife Rode Lijst (2004)	Globally threatened / Vulnerable
European Threat Status	Endangered
CMS/ Bonn Convention/ AEW	Appendix I, II
BirdLife Species Action Plan	Madsen 1996

1); na 1995 is het aantal van jaar op jaar precies bijgehouden. Het zijn uitsluitend deze laatste vogels die momenteel nog in ons land worden gezien (zie hoofdstuk 4.2). Totaal 250 vogels werden van individueel herkenbare kleurringen voorzien. De 'foster parents' Brandganzen werden eveneens geringd. Na 1999 zijn geen nieuwe vogels meer uitgezet omdat uit analyses bleek dat de populatie in gevangenschap niet geheel zuiver was en het DNA-materiaal kenmerken van Kolganzen vertoonde (Andersson 2004a). Het overgrote deel van de Dwergganzen die in Nederland overwintert,

behoort tot deze geherintroduceerde populatie in Zweeds Lapland (zie hoofdstuk 4.2.1).

Vanaf 1986 is door de uitgezette Dwergganzen in Zweeds Lapland met succes gebroed (von Essen 1996) en zijn jaarlijks paren met jongen uit de broedgebieden gerapporteerd. In 2003 ging het om ten minste 8 paar en 20 jongen (Andersson 2004a). Deze nakomelingen zijn niet geringd en dus als zodanig in het veld niet op herkomst te traceren.

Tabel 2. Aantal uitgezette Dwergganzen in Zweeds Lapland in 1981-1999. Na 1999 werden geen vogels meer uitgezet. Bronnen: von Essen 1991, 1996, A. Andersson/Swedish Hunters Association / Number of released Lesser White-fronted Geese by the reintroduction scheme in Swedish Lapland.

Periode	Aantal	Opmerkingen
1981-1985	116	
1986-1990	68	waaronder 61 juveniel, 7 tweedejaars
1991-1995	109	
1996-1999	66	waaronder 61 juveniel, 5 tweedejaars
totaal	359	

3. Materiaal en methode

3.1 Aantallen en populatieschatting

Voor het samenstellen van dit rapport werden uit de periode juli 1989 - maart 2005 in totaal 2562 waarnemingen van 15.175 Dwergganzen geanalyseerd. Deze waarnemingen stammen uit vier verschillende bronnen. In de eerste plaats zijn gegevens gebruikt van de maandelijks ganzen- en zwanentellingen die door SOVON met behulp van c. 1500 grotendeels vrijwillige vogeltellers in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) worden verzameld. Deze tellingen vinden plaats van september tot en met mei, en dekken daarmee de periode dat Dwergganzen in ons land aanwezig zijn volledig af (van Roomen *et al.* 2004). Er wordt overdag in de foerageergebieden volgens een gestandaardiseerde methodiek geteld (van Roomen *et al.* 2003). Doordat vooral solitaire Dwergganzen veelal in grotere concentraties andere ganzensoorten verblijven, geven de ganzen- en zwanentellingen geen volledig inzicht in het voorkomen; diverse vogels zullen namelijk over het hoofd worden gezien. Dit verklaart ook dat van het basismateriaal 'slechts' 12% betrekking heeft op meldingen uit de watervogeltellingen (tabel 3). Daarom is het materiaal van deze tellingen aangevuld met niet-systematisch verzamelde gegevens. Het gaat in eerste instantie om waarnemingen verzameld in het kader van het SOVON-project Bijzondere Soorten Project niet-broedvogels. Via dit project worden sinds 1989 losse waarnemingen van zeldzame en schaarse vogelsoorten verzameld. Ze geven inzicht in de aantallen en de verspreiding van deze soorten (Bijlsma *et al.* 2001). Waarnemingen van Dwergganzen worden sinds de

start van het project ingezameld (tot 1989 werd de soort door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna beoordeeld). Recent worden veel waarnemingen van Dwergganzen ook doorgegeven via waarnemingen-sites op internet. Uit deze bron zijn de waarnemingen van www.lauwersmeer.com en de vogellijn van de Dutch Birding Association (www.dutchbirding.nl onder 'recente waarnemingen') gebruikt, beschikbaar gesteld door *resp.* R. Cazimier en R. van Dongen. Deze waarnemingen waren beschikbaar vanaf januari 1990 en vormen een belangrijke aanvulling uit de waarnemingen van het BSP. Tot slot zijn waarnemingen verwerkt van enkele waarnemers die frequent de aantallen op de vaste pleisterplaatsen bijhouden. Hoewel na 1989 waarnemingen niet meer door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna worden beoordeeld, zullen determinatieproblemen (verwisseling met Kolgans) nauwelijks zijn opgetreden, temeer daar de meerderheid van de waarnemers de soort goed sinds de jaren tachtig goed kent.

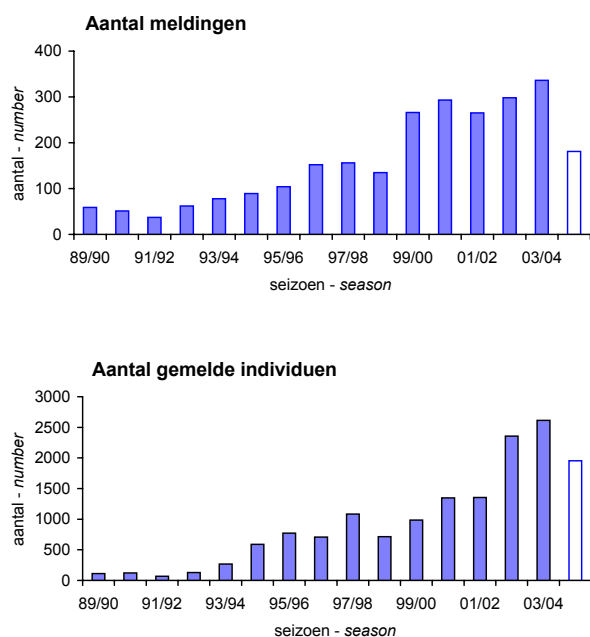
Het aantal meldingen van Dwergganzen vertoonde in de onderzoeksperiode een gestage groei (figuur 1). De sprong van 1998/99 op 1999/2000 komt voor rekening voor de waarnemingen van de websites, die vanaf dit moment een belangrijke bijdrage aan de totstandkoming van het basismateriaal leveren (vgl. tabel 3). Vanaf 1999/2000 werden jaarlijks gemiddeld 292 Dwergganzen gemeld. Het laatste seizoen kent minder waarnemingen omdat alleen tot en met 31 maart gegevens werden verwerkt en gegevens van het BSP-niet broedvogels en de gan-

Tabel 3. Overzicht van het basismateriaal gebruikt voor de uitwerking van Dwerggans-pleisterplaatsen in Nederland (alle gegevens, ongeacht dubbeltellingen) / Origin of data used for analysis of staging areas of Lesser White-fronted Goose in the Netherlands. Shown is the number of records of each source of data without considering duplicate counts etc.

Bron	Periode	Aantal records
SOVON Watervogeltellingen	1989/90 - 2003/04 ¹	296
SOVON BSP-niet broedvogels	1989-2004	1238
DBA-Vogellijn	2000-2005 (t/m 31 mrt)	578
www.lauwersmeer.com	2002-2005 (t/m 31 mrt)	336
Overige	1989-2005 (t/m 31 mrt)	114
Totaal	1989-2005 (t/m 31 mrt)	2562

¹ gerekend in seizoenen van juni tot en met juli

zen- en zwanentellingen van het seizoen 2004/05 nog niet beschikbaar waren. Veel waarnemingen uit dit seizoen zijn echter via de beide websites bekend.

Figuur 1. Aantal meldingen en gemelde individuen per seizoen (seizoen loopt van juni tot en met juli); van 2004/05 zijn gegevens verwerkt tot en met 31 maart (uitgezonderd ganzen- en zwanentellingen en BSP, die niet beschikbaar waren) / Number of observations (upper panel) and total number of recorded Lesser White-fronted Geese (lower panel) (note: sum of all observations, so regardless duplicate counts etc.); 2004/05 is incomplete since not all data were available yet.

3.2 Analyses

3.2.1 Populatie en trend

Aangezien veel Dwergganzen langere tijd op één locatie blijven en veelal door meerdere waarnemers (deels via meerdere bronnen) werden gemeld zijn uit het basisbestand in eerste instantie alle evidente dubbelstellingen verwijderd (totaal 1418 van de 2562 waarnemingen). Deze selectie volgde op grond van de combinatie van datum, plaats en aantal. Indien op dezelfde dag voor dezelfde locatie meerdere opgaven omtrent het aantal beschikbaar was is het maximum aangehouden. Voor de zes vaste pleisterplaatsen (Anjumerkolken Fr, Doniaburen/Ferwoude Fr, Abtskolk & De Putten NH, Korendijksche Slikken ZH, Polder Biert ZH en Oudeland van Strijen ZH) werd hiervoor als 'locatie' een groter gebied beschouwd, begrensd door de terreinen die door waarnemers ter plaatse als vaste foerageergebieden waren aangeduid

(weergegeven in hoofdstuk 5). Om tot een totale populatie voor Nederland als geheel te komen zijn de dagsommen per locatie gesommeerd naar vijfdaagse periodes en is het maximum per winterseizoen bepaald. Door een korte periode van vijf dagen te kiezen zijn grootschalige verplaatsingen tussen de gebieden vrijwel uitgesloten; niettemin zijn (kleine) onzuiverheden in de maxima als gevolg van dubbelstellingen denkbaar. Het seizoenspatroon is op dezelfde wijze, maar dan per decade uitgewerkt.

3.2.2 Verspreiding

Doordat met gegevens uit verschillende bronnen is gewerkt, was informatie over verspreiding op verschillende schaalniveaus beschikbaar. Gegevens uit watervogeltellingen werden verzameld op de schaal van telgebieden van enkele 100 ha grootte; gegevens uit het BSP-niet broedvogels en een deel van de andere waarnemingen waren beschikbaar op schaal van kilometerhokken (1x1 km nauwkeurig). Laatste geven dus preciese plaatsaanduidingen. Om tot een verspreidingsbeeld voor Nederland te komen (hoofdstuk 4, figuur 5) zijn alle gegevens omgewerkt naar de schaal van de 5x5 km atlasblokken van de Topografische Inventarisatieatlas. Voor de watervogeltelgebieden is hiervoor het middelpunt toegekend aan een atlasblok. Van 1368 van de 2562 meldingen (53%) was de plaatsaanduiding bekend tot op 1x1 km nauwkeurig. Deze gegevens zijn gebruikt om de verspreiding per kilometerhok binnen de zes vaste pleisterplaatsen weer te geven. Voor twee pleisterplaatsen, Abtskolk & De Putten en Anjumerkolken, bleek deze informatie ontoereikend om de verspreiding nauwkeurig in beeld te brengen (hoofdstuk 5).

3.2.3 Bepalen van vaste pleisterplaatsen en terreingebruik

Op grond van het waarnemingenbestand zijn gebieden geselecteerd die als vaste pleisterplaats door Dwergganzen worden gebruikt. Als criterium hiervoor werd aangehouden: (1) gebied werd in de winters van 1995/96 tot en met 2004/05 jaarlijks bezocht en/of (2) het gemiddelde maximum per winterhalfjaar bedroeg ten minste 5 vogels in de periode 2000/01 tot en met 2004/05. In het laatste geval is een uitzondering gemaakt voor een gebied dat éénmalig een groot aantal vogels (>25 individuen) had, omdat hier duidelijk sprake was van een incidentele waarneming onder bijzondere omstandigheden, en niet van een vaste pleisterplaats (zie tabel 4).

Voor de vaste pleisterplaatsen is aan goed bekende waarnemers ter plaatse gevraagd het voorkomen van Dwergganzen in beeld te brengen. Voor deze kwalitatieve methode op basis van expert judgement is gekozen omdat niet voor alle waarnemingen informatie over de preciese locatie beschikbaar was (zie hoofdstuk 3.2.2). Gevraagd werd naar de ligging van het vaste foerageergebied (waar de vogels 70% van de tijd verblijven), de ligging van indicentele foerageergebieden (verblijf gedurende < 30% van de tijd), slaappleaatsen en drink- en poetspleaatsen. Verder werd verzocht de vaste gewoontes van de Dwergganzen in de gebieden te beschrijven. Mede op basis hiervan zijn de gebiedsbesprekingen in hoofdstuk 5 opgesteld. De waarnemers waren een combinatie van de vaste watervogeltellers die in de gebieden al jarenlang ter plaatse maandelijks watervogels tellen, en specialisten die speciaal het voorkomen van Dwergganzen volgen. Informanten waren E. Douwma (Anjumerkolken), J. Kramer (Doniaburen/Ferwerd), R. Brouwer (Abtskolk & De Putten), G. Ouweneel, A. & L. van der Linden (Oudeland van Strijen), G. Huijzers (Korendijksche Slikken) & A. van der Heiden (Polder Biert).

3.2.4 Herkomst

In de afgelopen decennia zijn op tal van plaatsen in Europa Dwergganzen van (individuele) kleurringen of halsbanden voorzien die zelfs op enige afstand met een telescoop kunnen worden afgelezen. De belangrijkste projecten op dit moment zijn herintroductieprojecten in Zweden en Finland en nog een mogelijk klein aantal in leven zijnde

vogels uit een Noors zenderproject (overzicht op www.cr-birding.be). Daarnaast zijn er projecten met slechts enkele gemerkte vogels, die een kleine kans hebben om waargenomen te worden of inmiddels dood zijn.

Om een indruk te krijgen van de herkomst van Dwergganzen in Nederland en inzicht te krijgen in de verplaatsingen tussen de pleisterplaatsen, is een bestand aanlegd met zoveel mogelijk meldingen van kleurringen in ons land. Originele bestanden van de ringers bleken hiervoor helaas niet geschikt omdat ze niet alle waarnemingen bevatten (vaak alleen eerste en laatste datum van waarneming opgeslagen) en niet in alle gevallen melding maakten van de preciese locatie (vaak alleen ‘Friesland’ of ‘Noord-Holland’). Daarop is een eigen bestand met zichtwaarnemingen van gekleurde Dwergganzen aangelegd, waarvoor een groot aantal waarnemers werd verzocht hun waarnemingen (vaak al digitaal beschikbaar) ter beschikking te stellen. Dit bestand werd vervolgens aangevuld met gegevens uit het originele (Zweedse) bestand, voor zover bruikbaar (locatie precies bekend) en niet dubbel met reeds beschikbare waarnemingen van de Nederlandse waarnemers. In totaal gaat het om 2150 waarnemingen van in totaal 164 verschillende individuen. We kunnen er van uitgaan dat we op deze wijze over meer dan 95% van alle Nederlandse kleurringwaarnemingen kunnen beschikken. Met behulp van deze gegevens is de verspreiding in Nederland uitgewerkt (figuur 6) en is de uitwisseling tussen de pleisterplaatsen geanalyseerd (tabel 6, figuur 7).

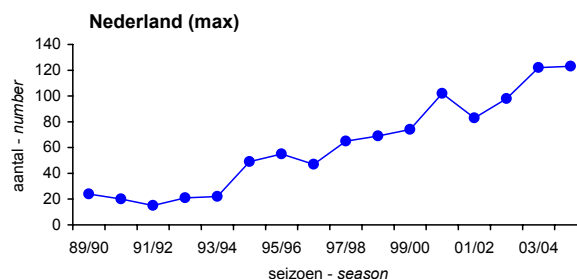
4. Dwerggans in Nederland

4.1 Populatie, trends en verspreiding

Het aantal Dwergganzen is in de loop van de jaren tachtig en negentig toegenomen (figuur 2). Tot 1990 is het voorkomen onvolledig gedocumenteerd omdat in die tijd de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) uitsluitend waarnemingen van ongeringde vogels verzamelde (dus de eerste lichte vogels van het Zweedse herintroductieproject werden niet in hun overzichten betrokken). In deze periode werden jaarlijks 1-7 gevallen bekend (van den Berg & Bosman 1999), met een totaal van 51 voor de periode 1976-1989. Het piekvoorkomen (90% van de waarnemingen) lag in de maanden december-februari; het zwaartepunt van de verspreiding in Zeeland (20 waarnemingen), Flevoland (9) en Friesland (8).

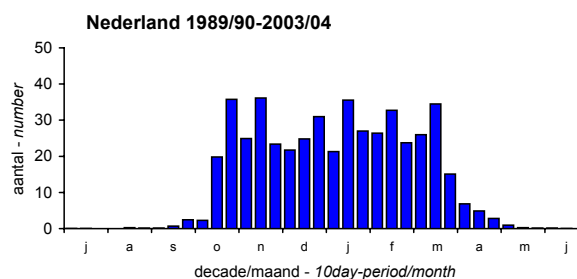
Vanaf 1989, is het aantal Dwergganzen in Nederland gaandeweg toegenomen, nu inclusief waarnemingen van geringde vogels uit het Zweedse herintroductieproject. In de eerste helft van de jaren negentig ging het gemiddeld om zo'n maximaal 20 vogels per winterseizoen (figuur 2). Na 1995 nam dit geleidelijk toe tot zo'n 60 vogels. Vanaf 2000/01, de afgelopen vijf seizoenen, bedroeg het wintermaximum gemiddeld 106 vogels. In 2003/04 en 2004/05 werden maxima van 122-123 individuen geregistreerd.

Het verloop van aantallen door de winter heen is, afgezien van kleine variaties als gevolg van verschillen in waarnemers-inspanning, vrij constant. Bezien over de hele periode van 1989/90 tot en met 2003/04 werden de meeste Dwergganzen waargenomen tussen half oktober en half maart (figuur 3). Na half maart namen de aantallen geleidelijk af tot vertrek van de laatste vogels rond half mei. Daarnaast werden vroege vogels opgemerkt in september. Zomerwaarnemingen nemen een aparte positie in, omdat ze vaak op minder gebruikelijke plaatsen werden gedaan. Waarnemingen in augustus (1995, 1997, 2002, 2003) in Flevoland, langs de IJssel bij Deventer en bij het Leekstermeer hebben wellicht dan ook betrekking op ontsnapte en verwilderde parkvogels. In 2002 en 2003 werd een gemengd broedpaar Dwerggans x Grauwe Gans vastgesteld in het gebied De Hulk bij Hoorn (SOVON), terwijl in 2004 een zuiver broedpaar werd vastgesteld in Het Spijk/Bremerberg in

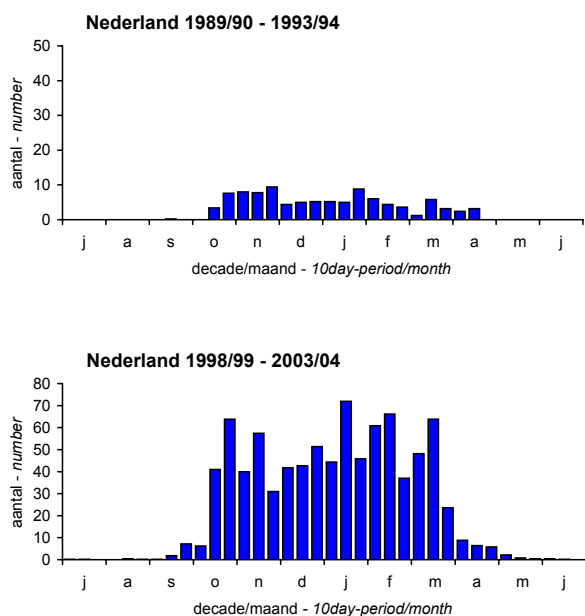

Figuur 2. Seizoensmaxima van Dwergganzen in Nederland 1989/90-2004/05 / Seasonal peak numbers of Lesser White-fronted Goose in the Netherlands during the period 1989/90-2004/05.

Zuidelijk-Flevoland (S. Deuzeman, SOVON) en in 2005 in het Wormer- en Jisperveld in Noord-Holland (T. van Spanje, Natuurmonumenten). Ook hier is vermoedelijk sprake van ontsnapte of vrij rondvliegende parkvogels. Het is niet geheel uitgesloten dat dergelijke vogels op meer plaatsen broeden, maar niet worden gemeld omdat waarnemers doorgaans weinig motivatie hebben om niet-inheemse broedvogels door te geven. Gezien het nagenoeg ontbreken van zomerwaarnemingen (zie boven) zal het echter hooguit om enkele paren gaan en zullen deze vogels dus in de wintermaanden maar een kleine fractie van het aantal waargenomen vogels uitmaken. Een aanwijzing hiervoor is ook dat tot dusverre geen gemerkte vogels met ringen van andere dan de Zweedse of Finse herintroductie-populaties zijn waargenomen (zie ook hoofdstuk 4.2.2).

Figuur 3. Seizoensverloop van Dwergganzen in Nederland in 1989/90 - 2003/04 (gemiddelde aantallen per decade) / Phenology of Lesser White-fronted Goose in the Netherlands (expressed as average numbers per 10 day-period).

Figuur 4. Seizoensverloop van Dwerggans in Nederland; de eerste vijf seizoenen vergeleken met de laatste vijf seizoenen van de onderzoeksperiode (gemiddelde aantallen per decade) / Phenology of Lesser White-fronted Goose, the first five and the last five seasons of the study period compared (expressed as average numbers per 10 day-period).

Met de toename van het aantal Dwergganzen in Nederland is in ook het seizoensvoorkomen uitgebreid. Vergeleken met de periode 1989/90 - 1993/94 werden na 1998/99 meer waarnemingen in september gedaan (figuur 4), een indicatie dat de aankomst van de eerste vogels is vervroegd ten opzichte van twee decennia terug. Het moment van wegtrek in het voorjaar heeft zich niet gewijzigd.

Bij de verspreiding over het land vallen vijf grotere kernen van voorkomen op: de Anjumerkolken in NO-Friesland, de Abtskolk & De Putten

bij Camperduin/Petten in Noord-Holland, het Oudeland van Strijen in de Hoekse Waard in Zuid-Holland, de Korendijkse Slikken in de Hoekse Waard, Zuid-Holland en Polder Biert op Putten, eveneens Zuid-Holland (figuur 5). Een zesde, kleinere kern is te vinden rond Doniaburen, bij Ferwoude aan de Friese IJsselmeerkust. Deze zes gebieden samen nemen 87 % van alle waargenomen vogels (N = 15.175) vanaf 1989/90 voor rekening. Alleen al in de Anjumerkolken werd 36% van alle Dwergganzen waargenomen. Bij Ferwoude gaat het om 3%, bij Petten om 17% en in de drie Zuid-Hollandse gebieden samen om 31%. Tabel 3 geeft een samenvatting van het voorkomen in deze gebieden. Hoewel het aandeel waargenomen vogels op deze wijze waarschijnlijk te hoog wordt ingeschat omdat juist in deze vaste gebieden frequent (soms vrijwel dagelijks) Dwergganzen worden gemeld en de inspanning van waarnemers er hoger is, geeft het wel goed aan dat grotere aantallen Dwergganzen buiten de vaste pleisterplaatsen bijzonder zijn.

Tabel 4 geeft een overzicht van alle bekende waarnemingen met meer dan vijf individuen, buiten de zes vaste pleisterplaatsen. Met uitzondering van Noord-Friesland buitendijks, waar jaarlijkse kleine aantallen worden gemeld, gaat het in vrijwel alle gevallen om incidentele waarnemingen. Een bijzondere positie nemen de Zuid-Hollandse haringvlietgorzen tussen Stad aan het Haringvliet en Den Bommel in. Op grond van waarnemingen en de criteria om als vaste pleisterplaats in aanmerking te komen (hoofdstuk 3.2.3) is hier geen sprake van een vaste pleisterplaats. Vanaf 1995/96 is de soort er in slechts 4 van de 10 seizoenen gesignaleerd, en het gemiddeld maximum in de afgelopen vijf seizoenen bedroeg 1 individu. Kijken we echter naar het aantal verschillende geringde individuen dat in dit gebied in de loop der jaren is waargeno-

Tabel 3. Samenvatting van het voorkomen van Dwergganzen op vaste pleisterplaatsen in Nederland Maxima hebben betrekking op de seizoenen 2000/2001 tot en met 2004/05 / Summary of occurrence of Lesser White fronted Geese at frequently used staging areas in the Netherlands.

Pleisterplaats	Gemiddeld max. (min. en max.)	In gebruik sinds
Anjumerkolken	50 (17-80)	c. 1983/84
Oudeland van Strijen	32 (15-51)	1987/88
Vereenigde Harger en Pettemerpolder	21 (10-33)	1995/96
Korendijksche Slikken	19 (11-27)	1992/93 (vanaf 1998/99 jaarlijks)
Polder Biert	12 (8-18)	2000/01
Doniaburen/Ferwoude	5 (3-8)	1988/89

men (40 exemplaren, meer dan in het Oudeland van Strijen, Korendijksche Slikken en Polder Biert; zie tabel 6) lijkt hier wel sprake van een structureel voorkomen. Het gaat evenwel steeds om enkelingen, met als maximum 6 vogels op 16 januari 2000 (tabel 4).

De waarneming van 25 vogels bij Hardinxveld-Giessendam werd gedaan tijdens de late vorstival eind februari en begin maart 2005 en heeft waarschijnlijk betrekking op de groep Dwergganzen uit het Oudeland van Strijen (die op dat moment niet aanwezig was). Ook een deel van de andere waarnemingen heeft vermoedelijk betrekking op vogels uit de vaste pleisterplaatsen in de directe omgeving. Opmerkelijk zijn vooral de waarnemingen in het zuidoostelijk deel van het land (Maasdal bij Ohe en Laak, Pannerdensch Kanaal bij Angeren GL, De Rijskampen bij Vught), buiten de eigenlijke trekroute van Dwergganzen in Nederland. Tot dusverre zijn in deze gebieden geen geringde individuen afgelezen, zodat de herkomst van deze vogels niet geheel duidelijk is (zie hoofdstuk 4.2.2).

Figuur 5. Verspreiding van Dwergganzen in Nederland in 1999/2000 - 2003/04 (gemiddelde seizoenssom per 5x5 km atlasblok) / Distribution of Lesser White-fronted Geese in the Netherlands (average seasonal sum according to 5x5 km atlas squares).

Tabel 4. Waarnemingen van groepen Dwergganzen met meer dan 5 individuen buiten de zes vaste pleisterplaatsen / Observations of flocks > 5 Lesser White-fronted Geese outside the 6 regularly used staging areas.

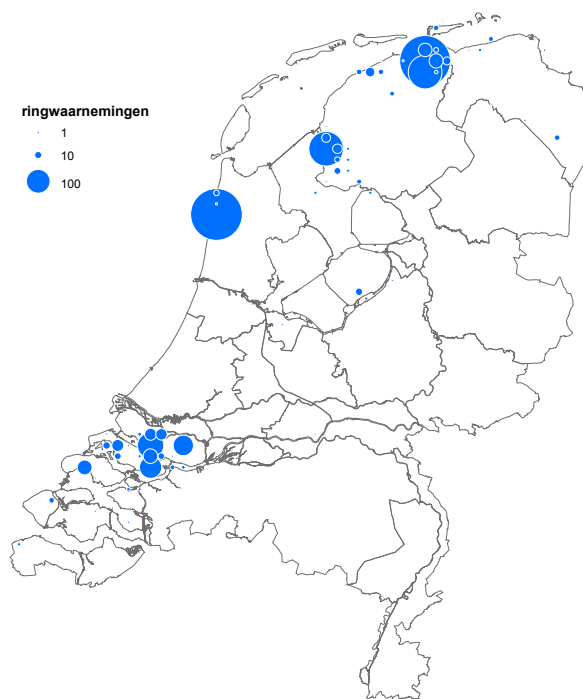
Plaats	Datum	Aantal
Polder Middenbok, Hardinxveld-Giessendam ZH	25.02.2005 t/m 01.03.2005	25
Wieringermeer NH	14.12.2003	16
Polder Bleskensgraaf ZH	15.02.2003	15
Annen- Spijkerboor DR	18.01.2004	14
Afgedamde Maas bij Aalst ZH	18.11.1995	8
Noord-Friesland buitendijks bij Ferwerd FR	19.11.2000	8
Hoeksmeer GR	12.03.2005	8
Maasdal bij Ohe en Laak LB	13 t/m 24.12.1997	7
't Schoor bij Wierum FR	25.10.2001	7
Boven-Merwede bij Boven-Hardinxveld ZH	11.11.1992	6
Polder Groot Koninkrijk bij Zwijndrecht ZH	14.11.1992	6
Haanmeerpolder bij Koudum FR	6.02.1994	6
Wetsens (Dokkum) FR	19.03.1994	6
Hollandsch Diep bij Bovensluis NB	27.12.1997	6
Stad a/h Haringvliet ZH	16.01.2000	6
Zuidelijk-Flevoland, schollevaarweg FL	14.11.2000	6
Noord-Friesland buitendijks bij Marrum FR	9.11.2002	6
Pannerdensch Kanaal bij Angeren GL	30.11.2002	6
De Rijskampen bij Vught NB	3.01.2004	6

4.2 Herkomst van Dwergganzen in Nederland

4.2.1 Zweedse Dwergganzen

Vrijwel alle Dwergganzen van bekende herkomst behoren tot de Zweedse herintroductie-populatie. Ook eerdere uitwerkingen hebben al laten zien dat deze vogels voor een belangrijk deel in Nederland overwinteren. Von Essen (1996) beschrijft voor de periode tot 1995 dat de Zweedse vogels in het najaar via Hudiksvall aan de Botnische Golf en andere plaatsen langs de Zweedse oostkust of Zuid-Zweden eind oktober en begin november in Noord-Duitsland (Elbemonding) en in Nederland (Anjumerkolken, ZW-Friesland) arriveren. Later in de winter worden deze vogels ook gezien in Noord-Holland, Zuid-Holland en Zeeland, in het bijzonder in het Oudeland van Strijen. Vanaf eind februari tot half april verschijnen de vogels dan weer in de Anjumerkolken, langs de Elbemonding en aan de westkust van Schleswig-Holstein. In een analyse over 1995-98 geven Von Essen *et al.* (2000) aan dat van de 81 uitgezette eerstejaars vogels er in totaal 66 (82%) in de eerste winter in Nederland werden gezien (tabel 5). Dit aandeel varieerde van jaar op jaar tussen 60% (1995) en 96% (1997). Van 12 tweedejaars uitgezette Dwergganzen in 1997 en 1998 werden er 8 (67%) in Nederland gezien.

Uit de ons nu ter beschikking bestaande informatie over geringde individuen (zie hoofdstuk 3.2.4) zijn 164 van de in totaal 222 bekende Zweedse kleurringcombinaties (74%) ten minste éénmaal in ons land afgelezen. Gaan we uit van de periode vanaf 1995/96, waar de gegevens completer zijn, gaat het zelfs om 77 van de in totaal 92 uitgezette vogels (84%). Rekening houdend met een (berekende) sterfte van *c.* 7%, komt het er dus op neer dat vrijwel alle Zweedse vogels op een bepaald moment in Nederland verblijven, wat de cij-

Figuur 6. Verspreiding van kleurringaflezingen van Zweedse Dwergganzen in Nederland / Distribution of sightings of colour-ringed Swedish Lesser White-fronted Geese in the Netherlands.

fers uit de voorgaande alinea en tabel 5 bevestigt. Hieruit blijkt duidelijk dat Nederland een belangrijke plaats inneemt voor de Dwergganzen die in Zweeds Lapland zijn geherintroduceerd.

Waarnemingen van Zweedse Dwergganzen worden vooral gedaan in de westelijke helft van het land (figuur 6). Ten oosten van de lijn Groningen – Breda wordt de soort weliswaar gezien, soms zelfs in kleine groepjes (vgl. figuur 5, tabel 4), maar hier werden tot dusverre geen kleurringen afgelezen. Een groot deel van de aflezingen (76%) stamt van de zes vaste pleisterplaatsen (tabel 6). De meeste van de 164 waargenomen individuen werden gesignaleerd in de Anjumerkolken (98 vogels). Ook bij Petten en rond Doniaburen/Ferwoude worden veel

Tabel 5. Waarnemingen van Zweedse Dwergganzen in Nederland in 1995-98 (von Essen *et al.* 2000) / Observations of Swedish (re-introduced) Lesser White-fronted Geese in the Netherlands in 1995-98.

Jaar	Aantal uitgezet in Zweeds Lapland	Waargenomen in Nederland in de eerste winter
1995	20	12 (60%)
1996	21	18 (86%)
1997	22	21 (95%)
1998	18	15 (83%)
totaal	81	66 (82%)

Tabel 6. Aantal waargenomen individueel gekleurde Dwergganzen. In de kolommen 'Vogels' en 'Waarn.' wordt het totale aantal waargenomen individuen en het aantal waarnemingen per gebied gegeven (gebieden met veel waarnemingen afzonderlijk weergegeven, overige gebieden samengevat als 'elders'). In de overige kolommen staat het aantal individuen dat tevens in een ander gebied is gezien. De aantallen op de diagonaal (vet) hebben betrekking op het aantal individuen dat uitsluitend in dat gebied is gezien. Van de 98 bij Anjum waargenomen Dwergganzen zijn er dus 12 uitsluitend daar gezien en nergens anders; 28 zijn ook in Ferwoude gezien, 32 bij Petten, etc. / Number of individually marked Lesser White-fronted Geese in the Netherlands and exchange between sites. Shown is the total number of individuals ('Vogels') and sightings ('Waarn.') and the number of different individuals at each site. Figures in bold refer to individuals which were only seen at that site, others represent individuals seen at site x and y; so from 98 ind. in Anjum, 12 were only seen in Anjum, 28 in Ferwoude, 32 at Petten, etc.

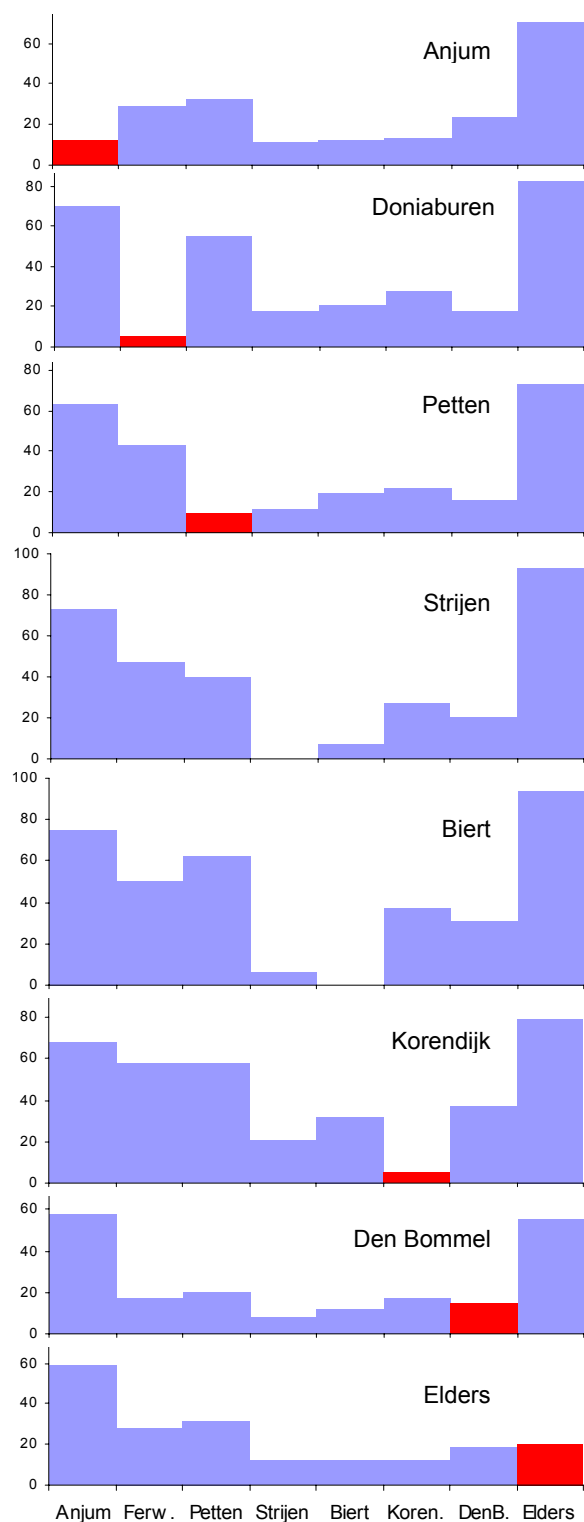
	Vogels	Waarn.	Anjum	Doniab	Petten	Strijen	Biert	Korend.	D.Bommel	Elders
Anjum	98	720	12	28	32	11	12	13	23	69
Doniaburen	40	219	28	2	22	7	8	11	7	33
Petten	51	486	32	22	5	6	10	11	8	37
Strijen	15	71	11	7	6	0	1	4	3	14
Polder Biert	16	53	12	8	10	1	0	6	5	15
Korendijk	19	94	13	11	11	4	6	1	7	15
Den Bommel	40	126	23	7	8	3	5	7	6	22
Elders	118	381	69	33	37	14	15	15	22	24

gekleurde Dwergganzen gezien. De overige vaste pleisterplaatsen herbergen kleinere aantallen geringde vogels. Opmerkelijk is het aantal waarnemingen op de gorzen tussen Den Bommel en Stad a/h Haringvliet (Haringvliet, Zuid-Holland). Hier worden doorgaans slechts enkele vogels gezien, maar omdat het steeds andere individuen zijn (zie onder) zijn er uiteindelijk een groot aantal vogels afgelezen. Dit impliceert ook dat de aantallen geringde vogels geen directe afspiegeling van het totaal aantal Dwergganzen zijn dat maximaal op een pleisterplaats wordt waargenomen. Zowel bij Doniaburen/Ferwoude als bij Den Bommel worden relatief veel verschillende geringde individuen gezien ondanks de lage vastgestelde maxima. Kennelijk vindt daar dus veel doorstroming van vogels op weg naar elders plaats en vormen deze locaties een belangrijke tussenstop-pleisterplaats.

Ruim tweederde van alle vogels wordt ook wel eens buiten de vaste pleisterplaatsen waargenomen. Opvallend is verder dat 24 van de 164 vogels uitsluitend elders zijn waargenomen en nooit één van de vaste pleisterplaatsen bezochten. Verder zijn er met name in de Anjumerkolken, bij Petten en bij Den Bommel vogels waargenomen die nergens anders zijn gezien. Hoewel niet exact bekend is welke kleurringcombinaties in de beginjaren van het Zweedse herintroductie project zijn gebruikt, heeft een deel van deze waarnemingen wellicht betrekking op afleesfouten.

Zonder uitzondering wordt meer dan de helft van de vogels dat van een willekeurige pleisterplaats gebruik maakt ook in de Anjumerkolken gezien (figuur 7). De Anjumerkolken fungeren dus duidelijk als een verzamelplaats die vogels gedurende najaar en voorjaar aandoen op weg naar de overige pleisterplaatsen, of naar de broedgebieden. Dit is het meest uitgesproken bij de vogels van Doniaburen/Ferwoude, het Oude land van Strijen, en Polder Biert (*resp.* 70, 73 en 75%), en geldt het minst voor de vogels van Den Bommel (53%). Het belang van de Anjumerkolken als 'verdeelcentrum' wordt overigens wellicht enigszins overdreven omdat de waarneemingsspanning, en mogelijkheden vogels af te lezen, hier groter is dan elders. Een relatief groot aandeel van de vogels wordt ook bij Doniaburen/Ferwoude en bij Petten waargenomen.

Onderlinge uitwisseling tussen de overige pleisterplaatsen is veel minder uitgesproken. Zo is het opvallend dat de vogels van het Oudeland van Strijen vrijwel niet op de nabijgelegen Korendijkse Slikken, in Polder Biert of bij Den Bommel verschijnen. Ook worden vogels die van deze drie plekken gebruik maken niet in het Oudeland van Strijen gezien. De vogels die bij Den Bommel worden waargenomen worden ook weinig op andere pleisterplaatsen in de regio gezien. Meer uitwisseling bestaat er tussen Polder Biert en de Korendijkse Slikken, maar op grond van de zeer

Figuur 7. Procentuele verdeling van het aantal individuen dat van een gebied gebruik maakt dat tevens in andere gebieden wordt gezien (zie ook tabel 6). De rode balken hebben betrekking op het aandeel vogels dat uitsluitend op de "eigen" pleisterplaats wordt gezien. Een deel van deze meldingen berust waarschijnlijk op afleesfouten. Voor elk gebied geldt dat een groot deel van de vogels ook in de Anjumerkolken wordt gezien, en daarnaast ook op andere plekken in Nederland (zie tekst) / Proportion of individually marked Lesser White-fronted Geese observed at the most frequently used sites and the share of birds seen elsewhere (cf. Tab. 6). Bars in red indicate birds only seen at that site (perhaps these refer to misreadings). For all areas, at least some of the birds are also passing through the Anjumerkolken-area in autumn and spring.

geringe afstand tussen beide plekken (6 km) is de *c.* 30% overlap toch verrassend gering.

Samenvattend kan het volgende beeld worden geschetst: vogels komen aan in de Anjumerkolken en trekken vandaar verder. Een deel vliegt direct naar pleisterplaatsen in de Zuid-Hollandse Delta, anderen gaan naar Doniaburen/Ferwoude of

Petten, waar een deel van de vogels blijft en een deel verder trekt naar het Deltagebied. Het is ook waargenomen dat vogels binnen een winter een aantal malen heen en weer vliegen tussen Petten en de Delta. Eénmaal in de Delta aangekomen is de mate van uitwisseling tussen de verschillende pleisterplaatsen in deze regio klein. In het voorjaar doen de meeste vogels opnieuw de Anjumerkolken

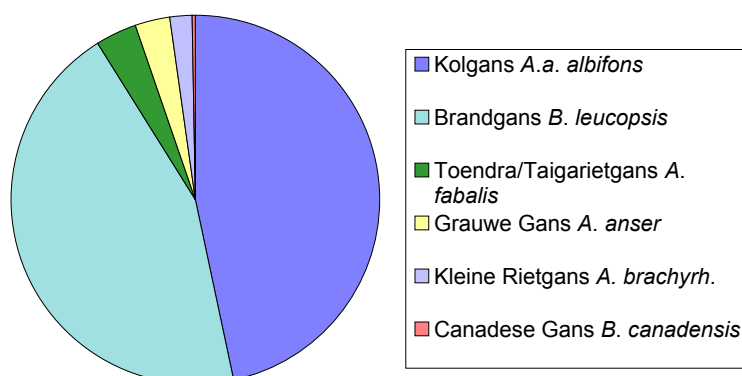
aan op weg naar Zweden. Dit is dan ook het enige gebied dat binnen het seizoen twee pieken in voorkomen kent (zie hoofdstuk 5, figuur 11).

4.2.2 Vogels van andere herkomst

Zoals in bovenstaande paragraaf beschreven, is veruit het grootste deel van de Dwergganzen in Nederland van Zweedse origine. Dit blijkt niet alleen uit waarnemingen van gekleurde vogels, maar ook uit een vergelijking van de populatieomvang van de Zweedse herintroductie-populatie en het maximum aantal dat in Nederland wordt gezien. In 1997/98 waren op grond van het maximum van 65 dieren (figuur 2) 81% van de op dat moment door Von Essen (1997, 1999) en Andersson (2003, 2004a,b) geschatte Zweedse populatie van 80 vogels in Nederland vastgesteld; in 1999/2000 zelfs 99% (74 van de 75 individuen). Opmerkelijk genoeg liggen de Nederlandse seizoensmaxima in 2002/03 en 2003/04 boven de Zweedse populatieschatting (*resp.* 98 versus 80 vogels en 122 versus 100 vogels). Mogelijk wordt de Zweedse populatie dus onderschat, zoals ook blijkt uit het feit dat niet alle nog in leven zijnde vogels in Zweden worden teruggezien (16 van de 22 individuen die niet in Zweden werden afgelezen waren wel in de winter in Nederland aanwezig; H. van der Jeugd ongepubliceerd).

Daarnaast zouden de grotere aantallen er op kunnen wijzen dat incidenteel ook andere Dwergganzen ons land bezoeken. Een aanwijzing dat dit gebeurt is een aflezing van een in Finland uitgezette vogel in december 2004 op de Korendijksche Slikken (G. Huijzers). Voorts werd in januari 2003 eveneens een individu uit een Fins herintroductieprogramma waargenomen in de Peel (F. Cottaar). In hoeverre Dwergganzen uit andere populaties ons land aandoen is onzeker. Momenteel is een aanzienlijk deel van de vogels uit Zweeds Lapland ongeringd (nakomelingen van oorspronkelijk uitgezette en geringde vogels), zodat de waarneming van een

ongeringde Dwergganzen niet hoeft te duiden op vogels van andere origine. Uit het feit dat van 1976 tot 1989 51 meldingen van ongeringde vogels door de CDNA werden geregistreerd, deels dus nog voor de start van het Zweedse herintroductieproject en in de periode dat vrijwel alle Zweedse vogels een kleuring droegen (zie hoofdstuk 4.1) kan echter worden afgeleid dat Dwergganzen uit andere (wilde) populaties in Nederland niet ondenkbeeldig zijn. In deze context kunnen we mogelijk ook de waarnemingen in ZO-Nederland zien, buiten de eigenlijke trekroute van de Zweedse vogels (vgl. figuur 5 en 6). Bovendien zijn er waarnemingen van Dwergganzen in gezelschap van Kol- en Toendrarietganzen die mogelijk op een andere herkomst kunnen wijzen. Zweedse Dwergganzen opereren vaak in een afzonderlijke groep, of worden in gezelschap van Brandganzen waargenomen. Bij 317 waargenomen Dwergganzen was bekend in welk gezelschap deze zich bevonden (figuur 8). Inderdaad werd een groot deel van de vogels in gezelschap van Brandganzen gezien (141 vogels, 45%), echter een vergelijkbaar deel bevond zich in groepen Kolganzen (148 vogels, 47%), en daarnaast 11 (3%) in groepen Toendra- of Taigarietganzen. Interessant is in dit verband dat bij vogels die in groepen Kolganzen werden gezien, er slechts 8 van de 43 (19%) waren geringd, terwijl in groepen Brandganzen 34 van de 58 vogels (59%) een (Zweedse) ring droegen. Dit kan enerzijds betekenen dat de band met Brandganzen bij de (ongeringde) nakomelingen van de geherintroduceerde Zweedse vogels kleiner is, maar kan ook een aanwijzing zijn dat wellicht ook vogels uit andere, mogelijk ook wilde populaties in ons land voorkomen. Menging met parkvogels in Nederland lijkt niet op grote schaal op te treden, daarvoor is het aantal zomerwaarnemingen te fragmentarisch; bovendien zijn alleen aflezingen bekend van Zweedse of Finse vogels (zie ook hoofdstuk 4.1).

Figuur 8. Gezelschap van Dwergganzen in Nederland ($N = 317$ vogels) / Other goose species in which flocks Lesser White-fronted Geese were observed. The majority of individuals where company was observed stayed in flocks of Greater White-fronted Geese ('Kolgans') and Barnacle Geese ('Brandgans').

5. Overzicht van vaste pleisterplaatsen

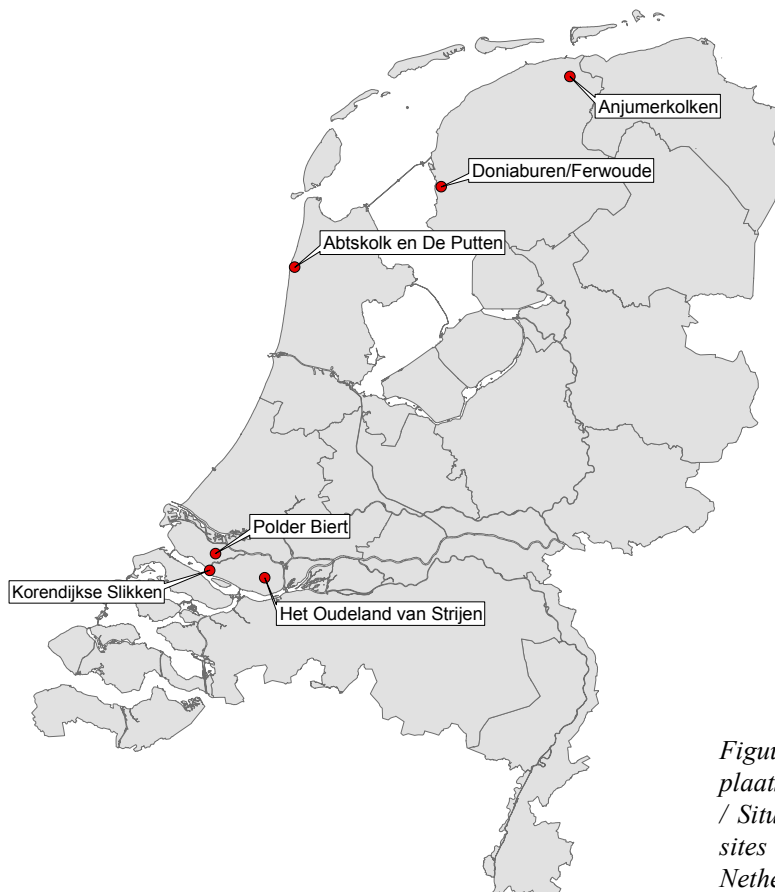
5.1 Inleiding

Op basis van het voorkomen in de seizoenen 1995/96 tot en met 2004/05 en/of de seizoensmaxima in de seizoenen 1999/2000 tot en met 2004/05 (zie hoofdstuk 3.2.3) komen zes gebieden in aanmerking als vaste pleisterplaats voor Dwergganzen in Nederland (figuur 9). Tabel 7

geeft een samenvatting van aantallen en status van deze gebieden. Van de zes gebieden zijn er momenteel twee aangewezen als vogelrichtlijngebied (Oudeland van Strijen en Korendijksche Slikken). De twee gebieden in Friesland zijn onderdeel van ganzenopvanggebieden. De slaapplekken liggen bij alle gebieden binnen de begrenzing van vogelrichtlijngebieden.

Tabel 7. Overzicht van vaste pleisterplaatsen voor Dwergganzen in Nederland, gesorteerd naar gemiddeld maximum in de periode 2000/2001 tot en met 2004/05 (vgl. tabel 3). Oppervlakte vast en oppervlakte onregelmatig geven de oppervlakte van resp. het vaste foerageergebied en het onregelmatige (incidendele) foerageergebied aan, gebaseerd op expert judgement van goed bekende waarnemers ter plaatse / Summary of frequently used staging areas for Lesser White-fronted Goose in the Netherlands, ranked according to their average peak number in 2000/01 – 2004/05.

Pleisterplaats	Gemeente/ Provincie	Oppervlakte vast (ha)	Oppervlakte onregelmatig (ha)	Beschermings-status
Anjumerkolken	Dongeradeel FR	88	2.683	ganzenopvanggebied
Oudeland van Strijen	Strijen ZH	67	-	vogelrichtlijn
Abtskolk & De Putten	Schoorl NH	709	253	geen
Korendijksche Slikken	Korendijk ZH	159	72	vogelrichtlijn
Polder Biert	Bernisse ZH	109	-	geen
Doniaburen/Ferwoude	Wûnseradiel FR	53	-	ganzenopvanggebied

Figuur 9. Ligging van de zes vaste pleisterplaatsen voor Dwergganzen in Nederland / Situation of the six frequently used staging sites for Lesser White-fronted Geese in the Netherlands.

In de volgende paragrafen wordt een overzicht gegeven van het voorkomen per gebied, met details omtrent het terreingebruik. Daarnaast wordt ingegaan op de status van het gebied (o.a. wel of niet aangewezen als speciale beschermingszone (SBZ) in het kader van de EU-Vogelrichtlijn, verder aangeduid als “vogelrichtlijngebied”) en het voorkomen van andere belangrijke vogelsoorten die een rol kunnen spelen bij begrenzing van vogelrichtlijngebieden (kwalificerende- en begrenzingssoorten, zie van Roomen *et al.* 2000). Voor dit laatste zijn die soorten opgenomen waarvan ten minste 0.1% van de biogeografische populatie (Wetlands International 2000) in het gebied voorkomt. Voor de twee reeds aangewezen gebieden wordt voor deze informatie verwezen naar SOVON & CBS (2005). De gegevens van de andere soorten zijn afkomstig van de maandelijkse watervogeltellingen die in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring worden uitgevoerd (van Roomen *et al.* 2004).

5.2 Overzicht van pleisterplaatsen

5.2.1 Anjumerkolken (figuur 10-12)

Algemeen

De Anjumerkolken liggen in de gemeente Dongeradeel in het noordoosten van de Provincie Fryslân. Het gebied bestaat voornamelijk uit grasland. Het westelijk deel van de Ezumakeeg en de Bantpolder maken deel uit van het Vogelrichtlijngebied Lauwersmeer terwijl de kwelders bij Paesens onderdeel zijn van Vogelrichtlijngebied Waddenzee. Het grasland-complex van de Anjumerkolken zelf behoort niet tot deze vogelrichtlijngebieden. Ten noordoosten van het Dwerggans-kerngebied ligt het reservaat Eanjumerkolken van It Fryske Gea (ruim 100 ha; excl. twee deelgebieden van het reservaat ten zuiden van Dijkshoarne). De Anjumerkolken vallen sinds 1996/97 vrijwel geheel onder het ganzenopvanggebied Oost-Dongeradeel van de vereniging Guozzekrite (2.350 ha), waar ganzen met rust worden gelaten en agrariërs een vergoeding krijgen voor veroorzaakte overlast en schade. Van deze pleisterplaats is het grootste aantal waarnemingen in Nederland afkomstig (36%). Daarnaast wordt hier het grootste aandeel van de vogels van het Zweedse herintroductieprogramma waargenomen, 98 van de 164 geringde individuen (60%) zijn hier gesignaleerd. Na aankomst bij Anjum in het najaar verdelen de vogels zich over de andere

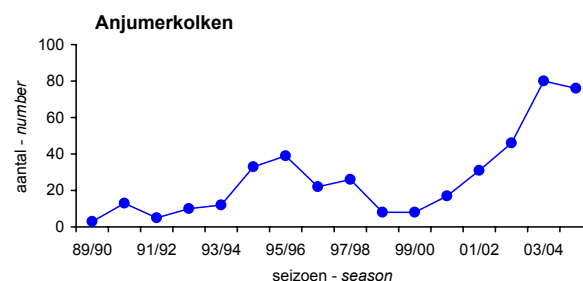
pleisterplaatsen, vooral Doniaburen/Ferwoude en de Abtskolk & De Putten bij Petten (zie tabel 6 in hoofdstuk 4.2). Tijdens de terugtrek naar Zweden wordt het gebied eveneens weer bezocht, zodat een karakteristiek tweetoppig seizoenspatroon ontstaat (zie onder).

Slaapplaats

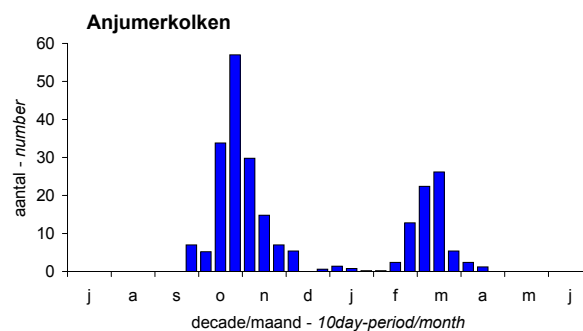
De slaapplaats ligt vrijwel zeker in de Ezumakeeg, dat onderdeel uitmaakt van het Vogelrichtlijngebied Lauwersmeer, en dat als belangrijkste slaapplaats voor alle ganzen in het gebied fungeert. Hier worden de Dwergganzen ook af en toe overdag waargenomen om te drinken of te poetsen. Ander locaties die als slaapplaats in aanmerking komen liggen in het Lauwersmeer zelf, eveneens vallend onder het Vogelrichtlijngebied Lauwersmeer.

Terreingebruik

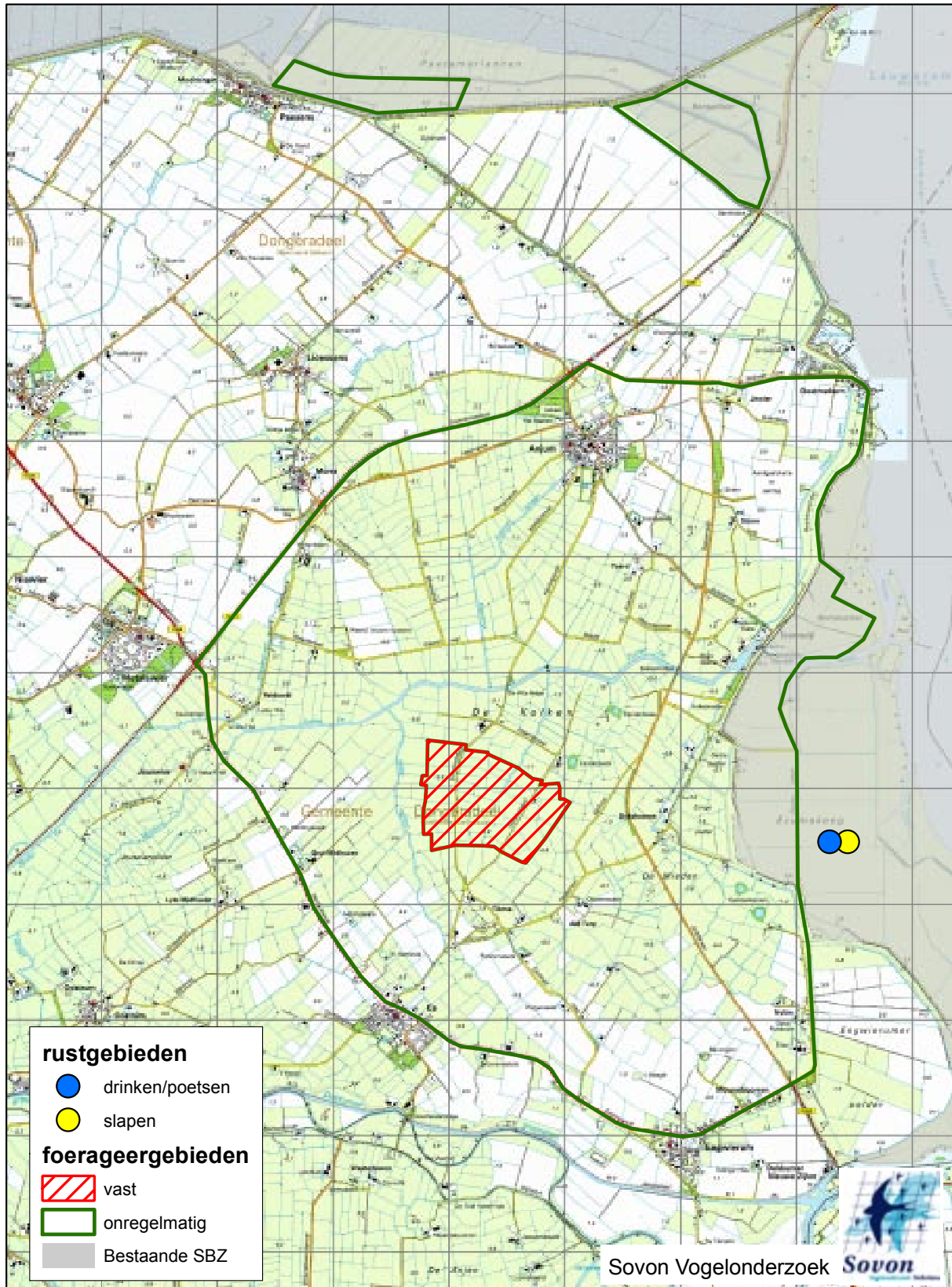
Het gebied dat door de Dwergganzen wordt bezocht is 2.770 ha groot. Tot het vaste foerageergebied behoort een weilandencomplex tussen de Kriensenswei en Hoitensreed, ten noorden van Tibma (88 ha). De vogels worden hier vaak als zelfstandige groep of groepjes waargeno-

Figuur 10. Ontwikkeling van seizoensmaxima in de Anjumerkolken / Seasonal maxima of Lesser White-fronted Geese in the Anjumerkolken.

Figuur 11. Seizoensverloop in de Anjumerkolken (gemiddelden per decade 1999/2000 t/m 2003/04) / Phenology of Lesser White-fronted Geese in the Anjumerkolken, expressed as mean number per 10-day period.

Figuur 12. Terreingebruik van Dwergganzen in de Anjumerkolken. Weergegeven zijn de vaste en onregelmatige voedselgebieden (resp. >70% en <30% van de tijd in gebruik, op basis van expert judgement van waarnemers ter plaatse), drink- en poetsplaatsen, slaappleatsen en de ligging van bestaande vogelrichtlijngebieden (in dit geval Lauwersmeer en Waddenzee). Voor de verspreiding per per kilometerhok waren onvoldoende gegevens beschikbaar / Site use of Lesser White-fronted Goose in Anjumerkolken. Shown are the regularly (i.e. >70% of the time) and accidentally (<30% time) used feeding sites, preening/drinking sites (if recognised), night roost en the situation of designated Special Protection Areas (here Wadden Sea and Lauwersmeer).

Tabel 8. Voorkomen van andere ganzen en zwanen in de Anjumerkolken waarvan het gemiddeld seizoenmaximum (1999/2000 - 2003/04) minstens 0.1% bedraagt van de betreffende biogeografische populatie (Wetlands International 2002). Occurrence of other goose and swan species in Anjumerkolken meeting the 0.1% threshold of the biogeographical population concerned.

Soort	Gem.max.	% Populatie	Functie
Brandgans <i>Branta leucopsis</i>	23.206	6.5	foerageren
Grauwe Gans <i>Anser anser</i>	2.098	0.5	foerageren
Kolgans <i>Anser a. albifrons</i>	4.558	0.5	foerageren
Rotgans <i>Branta b. bernicla</i>	332	0.2	foerageren

men en foerageren er (net als elders in het gebied) uitsluitend op grasland. Enkelingen of kleine groepjes worden ook af en toe elders in de Anjumerkolken gezien, alsmede aan de westzijde van het Lauwersmeergebied, in de Bantpolder en op de kwelder bij Paesens. Laatste drie gebieden vallen alle binnen de begrenzing van de Vogelrichtlijngebieden Waddenzee en Lauwersmeer. De vogels zijn geregeld in gezelschap van Brand- en Kolganzen te vinden. Drinken en poetsen gebeurt voornamelijk op de percelen, soms ook in de Ezumakeeg.

Voorkomen en seizoenpatroon

Het maximum aantal Dwergganzen nam in de loop van de jaren negentig geleidelijk toe en bedroeg in de afgelopen vijf seizoenen gemiddeld 50 vogels. Het grootste aantal tot dusverre waargenomen is 80 in 2003/04. Het gebied kent een kenmerkend seizoenspatroon. De eerste vogels arriveren doorgaans eind september. Van half oktober tot eind november zijn de grootste aantallen present. Vervolgens trekken de vogels weg (wegtrek naar andere pleisterplaatsen, zie hoofdstuk 4.2.1) en verschijnen nog eens opnieuw van eind februari tot eind maart, tijdens de voorjaarsstrek naar Zweden. De Anjumerkolken is daarmee het enige gebied in Nederland dat een dergelijke najaars- en voorjaarspiek laat zien, en fungeert dus als tussenstopplaats voor de vogels van andere pleisterplaatsen.

Andere soorten

Voor analyse van voorkomen van andere soorten waren maandelijkse ganzen- en zwanentellingen beschikbaar. Deze hebben betrekking op het telgebied van de Anjumerkolken (bijlage 1), dat zowel het in groen als rood aangegeven gebied omvat (alleen de kwelder bij Paesens en de Bantpolder, beide reeds aangewezen als vogelrichtlijngebied, vallen hier niet onder). Tabel 8 vat de gegevens samen voor kwalificerende soorten met ten

minste 0.1% van de biogeografische populatie. Zowel van Brandgans, Grauwe Gans, Kolgans als (Zwartbuik)Rotgans werden gemiddelde maxima van ten minste 0.1% van de biogeografische populatie waargenomen. Buiten de ganzen- en zwanentellingen waren voor het gebied geen gegevens van andere soorten beschikbaar.

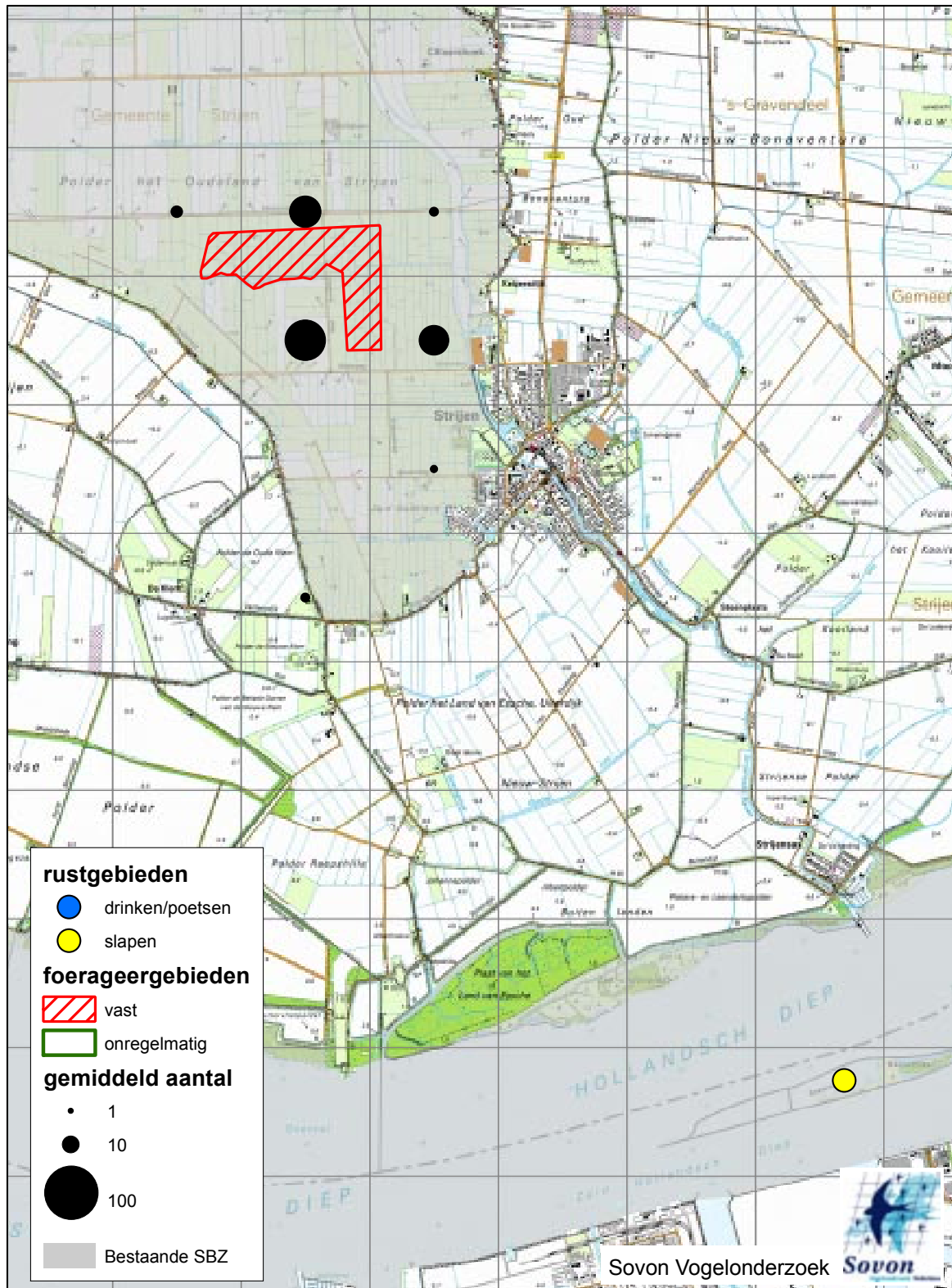
5.2.2 Oudeland van Strijen (figuur 13-15)

Algemeen

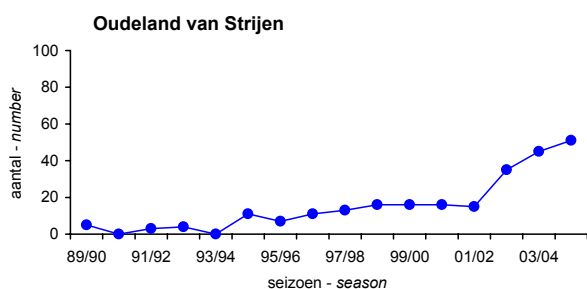
De pleisterplaats Oudeland van Strijen ligt in de Hoekse Waard, gemeente Strijen, provincie Zuid-Holland. Het gebied bestaat uit een grasland-enclave in een grootschalig akkerbouwgebied. Zowel de foerageergebieden van de Dwergganzen als de slaapplaats op de Sassenplaat in het Hollandsch Diep zijn onderdeel van de Vogelrichtlijngebieden van resp. Oude Land van Strijen en Hollands Diep. Een deel van de voedselgebieden (ongeveer de helft van het vaste foerageergebied) van de Dwergganzen is in eigendom van Staatsbosbeheer. Met de Anjumerkolken is het Oudeland van Strijen één van de eerste vaste pleisterplaatsen voor de Zweedse Dwergganzen van het herintroductieproject. Van alle Nederlandse dwerggans-waarnemingen is 19% afkomstig uit dit gebied. Van de geringde Zweedse dieren zijn naar verhouding weinig vogels waargenomen (15 van de 164; 9%). Mogelijk wordt het gebied vooral bezocht door (ongeringde) nakomelingen van de geherintroduceerde vogels. Geringde dieren worden naar verhouding veel gezien in de Anjumerkolken (73%), bij Doniaburen/Ferwoude (47%) en bij Petten (40%)(tabel 6). De vogels concentreren zich vaak samen in één groep, of losse familiegroepjes. In enkele gevallen sluiten ze zich aan bij andere ganzensoorten.

Slaapplaats

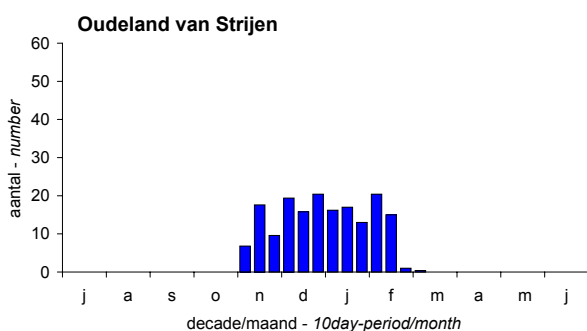
Slaapplaats is vermoedelijk de Sassenplaat in het Hollandsch Diep. Deze aanname is gebaseerd op het feit dat alle andere ganzen uit het gebied

Figuur 15. Terreingebruik van Dwergganzen in het Oudeland van Strijen. Weergegeven zijn de vaste en onregelmatige voedselgebieden (resp. >70% en <30% van de tijd in gebruik, op basis van expert judgement van waarnemers ter plaatse), drink- en poetsplaatsen, slaapplekken en de ligging van bestaande vogelrichtlijngebieden (in dit geval Oude Land van Strijen, Haringvliet, Hollands Diep). Tevens is de verspreiding per kilometerhok weergegeven (gemiddelde seizoenssom 1999/2000 t/m 2003/04), deze gegevens zijn echter niet geheel volledig omdat bij veel waarnemingen geen informatie over de preciese locatie beschikbaar was / Site use of Lesser White-fronted Goose in Oudeland van Strijen. Shown are the regularly (i.e. >70% of the time) and accidentally (<30% time) used feeding sites, preening/drinking sites (if recognised), night roost and the situation of designated Special Protection Areas (here Oude Land van Strijen, Haringvliet, Hollands Diep).

Figuur 13. Ontwikkeling van seizoensmaxima in het Oudeland van Strijen / Seasonal maxima of Lesser White-fronted Geese in Oudeland van Strijen.

Figuur 14. Seizoensverloop in het Oudeland van Strijen (gemiddelden per decade 1999/2000 t/m 2003/04) / Phenology of Lesser White-fronted Geese in the Anjumerkolken, expressed as mean number per 10-day period.

ook op het Hollandsch Diep slapen. Er zijn geen directe waarnemingen van Dwergganzen op de Sassenplaat.

Terreingebruik

Binnen het Oudeland van Strijen zijn de vogels voornamelijk op graslandpercelen in de buurt van de Molenweg en de Vlaamse Weg te vinden. Hier bevindt zich een vast foerageergebied (67 ha) waar de vogels vrijwel altijd zijn te vinden. De Dwergganzen prefereren hier reliëfrijke graslandpercelen (zie ook Ouweneel 1999). Drinken en poetsen gebeurt op de percelen zelf, met name in de talrijke greppels in het terrein. In het gebied wordt geregeld melding gemaakt van verstoring van ganzen door vliegtuigen.

Voorkomen

Tot 1996/97 bleef het aantal Dwergganzen in het Oudeland van Strijen beperkt tot hooguit 11, sindsdien nam het aantal jaarlijks toe tot een maximum van 51 in december 2004. Vooral 2001/02 was sprake van een sterke toename (verdubbeling). Het gebied wordt bezocht van begin november tot en met begin maart. De piek valt doorgaans in de

periode begin december-half februari. Bij strenge vorst verlaten de vogels het gebied.

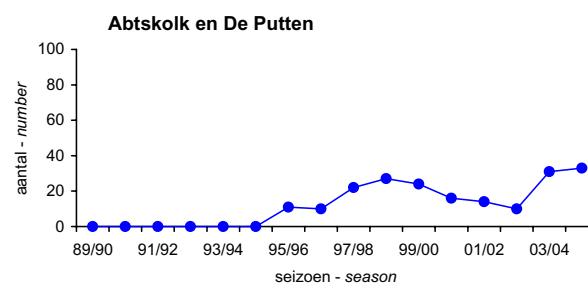
Andere soorten

Een overzicht van kwalificerende soorten geven SOVON & CBS 2005.

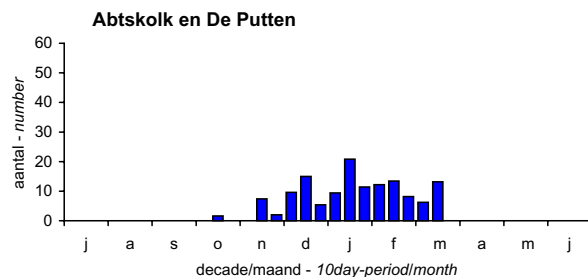
5.2.3 Abtskolk & De Putten (figuur 16-18)

Algemeen

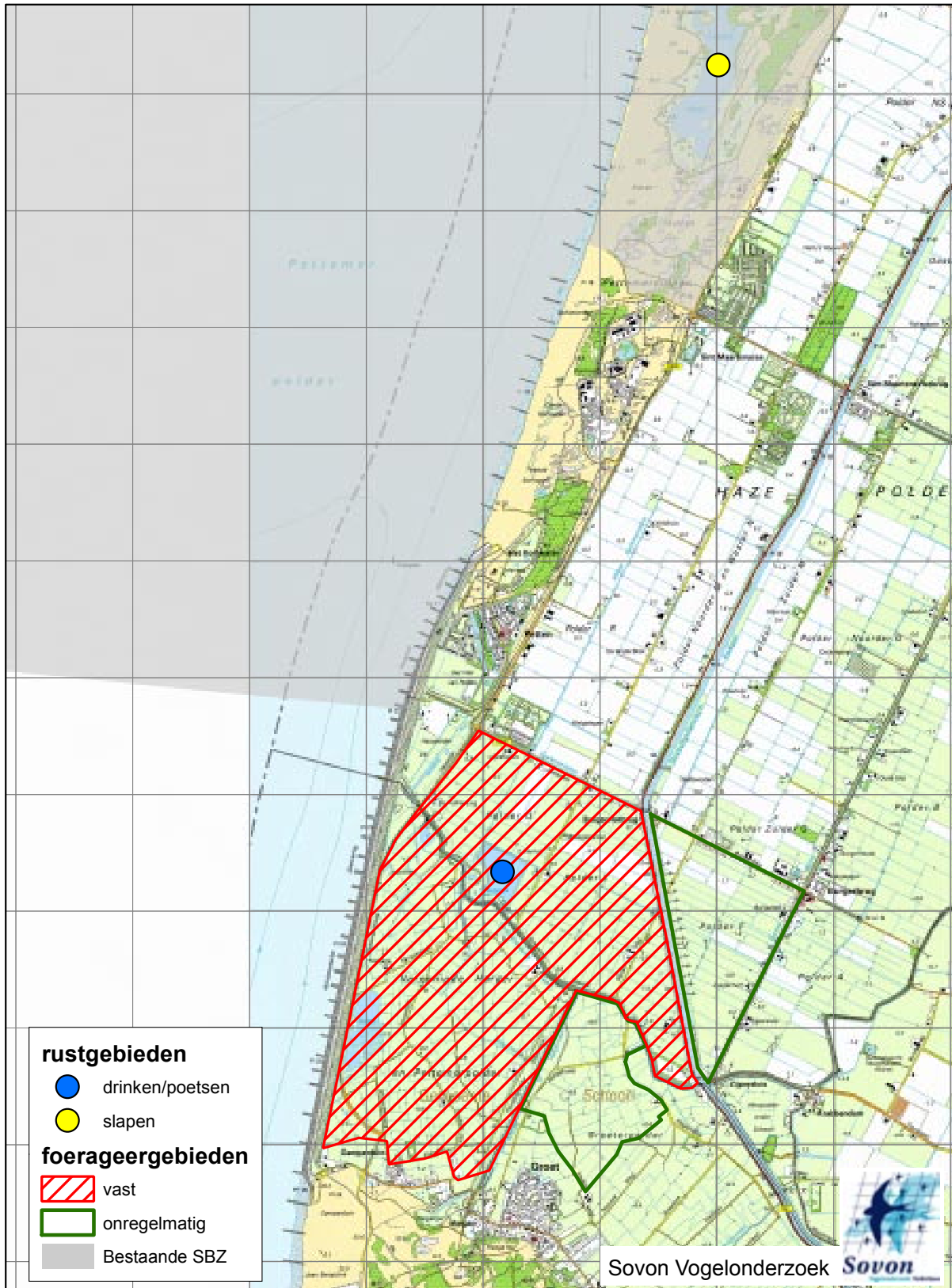
Deze pleisterplaats ligt ten noorden van Camperduin en Groet, in de gemeente Bergen en Zijpe in Noord-Holland, en bestaat uit een aantal poldercomplexen met grasland. Het gebied omvat twee reservaatgebieden: de drink- en poetsplek Abtskolk (Staatsbosbeheer, c. 34 ha) en De Putten bestaande uit plassen en grasland (Natuurmonumenten, c. 70 ha). De slaapplek is gelegen in het Vogelrichtlijngebied Zwanenwater (eigendom van Natuurmonumenten). Van alle Nederlandse waarnemingen stamt 17% van deze pleisterplaats. De vogels behoren voor een belangrijk deel tot de Zweedse populatie. Van de bekende 164 vogels zijn er zelfs 51 (31%) in het gebied afgelezen. Deze vogels worden ook veelvuldig gezien bij Anjum (63%) en Doniaburen/

Figuur 16. Ontwikkeling van seizoensmaxima in de Abtskolk & De Putten / Seasonal maxima of Lesser White-fronted Geese in the Abtskolk & De Putten.

Figuur 17. Seizoensverloop in de Abtskolk & De Putten (gemiddelden per decade 1999/2000 t/m 2003/04) / Phenology of Lesser White-fronted Geese in the Abtskolk & De Putten, expressed as mean number per 10-day period.

Figuur 18. Terreingebruik van Dwergganzen in de Abtskolk & De Putten. Weergegeven zijn de vaste en onregelmatige voedselgebieden (resp. >70% en <30% van de tijd in gebruik, op basis van expert judgement van waarnemers ter plaatse), drink- en poetsplaatsen, slaapplekken en de ligging van bestaande vogelrichtlijngebieden (in dit geval Zwanenwater). Voor de verspreiding per per kilometerhok waren onvoldoende gegevens beschikbaar / Site use of Lesser White-fronted Goose in Abtskolk & De Putten. Shown are the regularly (i.e. >70% of the time) and accidentally (<30% time) used feeding sites, preening/drinking sites (if recognised), night roost and the situation of designated Special Protection Areas (here Zwanenwater).

Tabel 9. Voorkomen van andere watervogels in de Abtskolk & De Putten waarvan het gemiddeld seizoenmaximum (1999/2000 - 2003/04) minstens 0.1% bedraagt van de betreffende biogeografische populatie (Wetlands International 2002). Occurrence of other goose and swan species in Abtskolk & De Putten meeting the 0.1% threshold of the biogeographical population concerned.

Soort	Gem.max.	% Populatie	Functie
Witbuikrotgans <i>Branta b. hrota</i>	50	0.4	foerageren
Grauwe Gans <i>Anser anser</i>	582	0.1	foerageren
Smient <i>Mareca penelope</i>	1632	0.1	rusten/foerageren

Ferwoude (43%). Kleinere aantallen verschijnen ook op de Zuid-Hollandse pleisterplaatsen (tabel 6). Aanvankelijk werden de Dwerpganzen in gezelschap van hun Brandgans-pleegouders waargenomen (Cottaar & Brouwer 1998). Sinds 2003/04 worden de Brandganzen echter nauwelijks meer gezien en verblijven de vogels of als zelfstandige groep of in gezelschap van voornamelijk Kolganzen. Uit het gebied wordt geregeld verstoring van (Dwerg)ganzen gemeld door jacht, zowel in de foerageergebieden als rond de Abtskolk (Cottaar & Brouwer 1998). In 1998/99 werd één geringde Dwerpgans in het gebied geschoten (von Essen 1999). Daarnaast is ook verstoring door helikopters gemeld (Cottaar & Brouwer 1998).

Terreingebruik

Tot het vaste foerageergebied behoren de Vereenigde Harger- en Pettemerpolder (incl. omgeving van de Putten), Polder Q en Polder L (totaal 709 ha), waar de vogels op grasland foerageren. Akkers in het gebied (Polder L) worden geregeld in het najaar bezocht, vooral in gezelschap van andere ganzensoorten. Incidenteel worden de Dwerpganzen in de Groeterpolder en in Polder F gezien (253 ha). In oktober/november verblijven de Dwerpganzen doorgaans in Polder L en Polder Q en rond de Abtskolk. Mogelijk door verstoring van jacht verplaatsen de vogels zich in december en januari meer van Polder Q en L en de omgeving van de Abtskolk naar de Vereenigde Harger- en Pettemerpolder. Laatstgenoemd gebied is het belangrijkste voedselterrein in februari en maart. Als drink- en poetsplaats wordt de Abtskolk gebruikt.

Slaapplaats

De vogels slapen op het Zwanenwater (bevestigd door waarnemingen). Deze slaapplaats ligt in het Vogelrichtlijngebied Zwanenwater.

Voorkomen

Dwerpganzen zijn pas voor het eerst in 1995/96 in het gebied verschenen. In de laatste vijf seizoenen

werden gemiddeld 21 individuen geteld. In 2003/04 en 2004/05 ging het maximaal om resp. 31 en 33 vogels. Waarnemingen werden gedaan tussen half oktober en half maart. De grootste aantallen worden vanaf half december geteld.

Andere soorten

Het vaste foerageergebied wordt nagenoeg 1:1 afgedekt door watervogeltelgebieden (bijlage 1). Er waren maandelijks gegevens beschikbaar van ganzen- en zwanentellingen en jaarlijkse gegevens van de midwintertelling in januari. Van Witbuikrotgans, Grauwe Gans bedragen de gemiddelde maxima ten minste 0.1% van de biogeografische populatie. Hetzelfde geldt voor de gemiddelde januari-aantallen van Smienten, die op de Abtskolk en in de Putten een belangrijke rustplaats kent.

Voor Witbuikrotganzen behoort het gebied tot de belangrijkste pleisterplaatsen in Nederland (Cottaar *et al.* 1999, Denny *et al.* 2005). Het voorkomen van deze soort is echter sterk gebonden aan de winteromstandigheden, met grotere aantallen tijdens koude winters. Gedurende alle influxen van Witbuikrotganzen in de afgelopen jaren (1995/96, 1996/97, 2001/02 en 2002/03) werden Witbuikrotganzen rond de Abtskolk en De Putten, met maxima van ruim 100 individuen (Cottaar *et al.* 1999, Cottaar & Koffijberg ongepubliceerd).

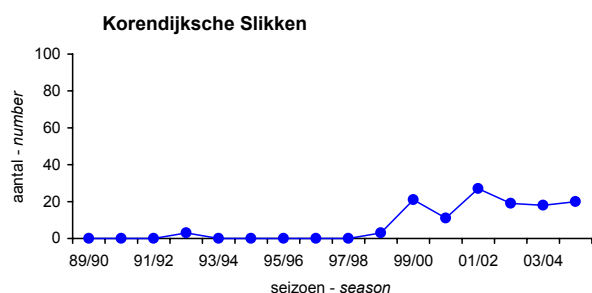
5.2.4 Korendijksche Slikken (figuur 19-21)

Algemeen

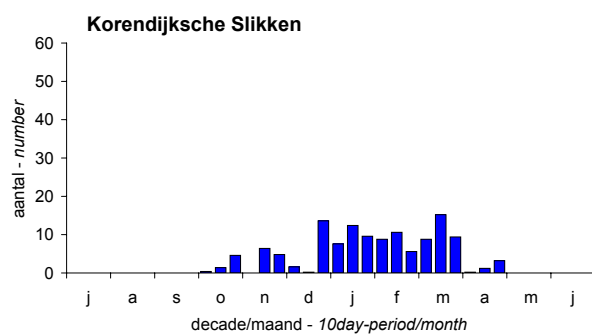
De Korendijksche Slikken liggen langs het Haringvliet in de gemeente Korendijk, provincie Zuid-Holland en bestaan grotendeels uit grasland. Het gebied bestaat uit twee deelgebieden: de Korendijksche Slikken/'s Lands Bekade Gorzen en de Leenheerengorzen, in eigendom en beheer van resp. Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Deze gebieden zijn onderdeel van het Vogelrichtlijngebied Haringvliet (evenals de vermoedelijke slaapplaats op de Slijkplaat).

Van de waarnemingen is 12% afkomstig van deze pleisterplaats. Op grond van ringaflezingen wordt het gebied bezocht door de Zweedse Dwergganzen, 19 van de in totaal 164 geringde dieren (12%) is hier waargenomen. De meesten hiervan (58-68%) worden ook bij Petten, Doniaburen en bij Anjum waargenomen. De uitwisseling met de nabijgelegen vaste pleisterplaatsen is verrassend klein (Polder Biert en Oudeland van Strijen *resp.* 32% en 21% overlap). In december 2004 werd net buiten de pleisterplaats, op de Westerse Laagjes, een vogel uit een Fins herintroductieproject waargenomen (tweede waarneming in Nederland). De Dwergganzen van de Korendijksche Slikken zijn vaak in gezelschap van Brandganzen of Grauwe Ganzen te vinden. In direct aangrenzende gebieden van de pleisterplaats (Leenheerpolder, Leenheerengorzenpolder en Polder Oude Korendijk) werd in de afgelopen winters geregeld verstoring van ganzen gemeld door verjaging met afschot op schade-gevoelige gewassen. Verder loopt er een wandelpad door het vaste foerageergebied, dat van 1 juli tot 1 december is opengesteld, en mogelijk een versturende werking kent.

Figuur 19. Ontwikkeling van seizoensmaxima op de Korendijksche Slikken / Seasonal maxima of Lesser White-fronted Geese at Korendijksche Slikken.

Figuur 20. Seizoensverloop in de Korendijksche Slikken (gemiddelden per decade 1999/2000 t/m 2003/04) / Phenology of Lesser White-fronted Geese at Korendijksche Slikken, expressed as mean number per 10-day period.

Slaapplaats

Het is waarschijnlijk dat de Dwergganzen slapen op de Slijkplaat in het Haringvliet. Dit is gebaseerd op het feit dat de andere ganzen in het gebied alle op deze locatie de nacht doorbrengen.

Terreingebruik

Net als in het Oudeland van Strijen prefereren de Dwergganzen op de Korendijksche Slikken de oneffen delen van het terrein. Het vaste foerageergebied is 159 ha, daarnaast wordt een gebied van 72 ha onregelmatig gebruikt. Vaak worden ze gezien langs greppels, sloten of op kades en polderdijken; vrijwel nooit midden op een perceel. In 1999 zijn de vogels kortstondig met Kolganzen op een bietenperceel in de Leenheerengorzenpolder waargenomen; gewoonlijk wordt ook op deze pleisterplaats op grasland gefoerageerd. Tot de vaste foerageergebieden behoren het noordelijk deel van de Korendijksche Slikken en 's Lands Bekade Gorzen, de Leenheerengorzen en de Leenheerengorzenpolder. In eerdere jaren zijn de Dwergganzen ook in het zuidelijk deel van het gebied gezien. Drinken en poetsen doen de vogels vooral in plassen op de percelen zelf. Drinkende vogels werden ook op het Spui waargenomen.

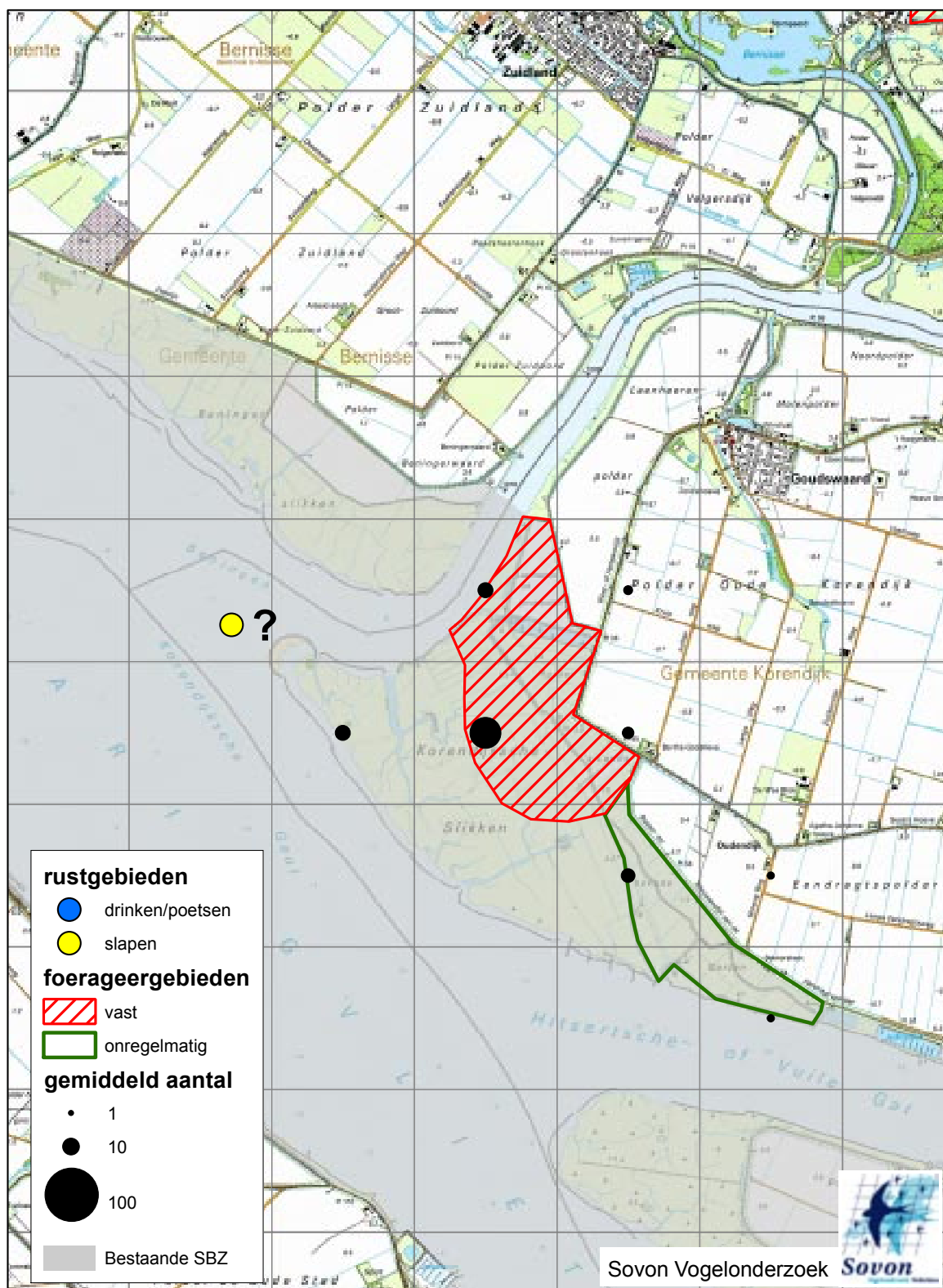
Voorkomen

Hoewel in 1992/93 de eerste vogels in het gebied werden gesignaleerd, was pas vanaf 1998/99 sprake van een jaarlijks voorkomen. De jaarlijkse maxima groeiden snel en bereikten een top van 27 vogels in 2001/02, vervolgens vlakten de maxima iets af tot rond de 20 vogels. Opmerkelijk genoeg is het dwerggansseizoen op de Korendijksche Slikken (en in Polder Biert, zie hoofdstuk 5.2.5) langer als in het nabijgelegen Oudeland van Strijen. De eerste vogels worden al begin oktober gezien, de laatste vertrekken eind april. De grootste aantallen worden doorgaans van eind december tot eind maart geteld.

Uitgaande van alle waarnemingen binnen het Vogelrichtlijngebied Haringvliet (Korendijksche Slikken en alle andere gebieden in het Haringvliet) bedraagt het gemiddeld maximum van Dwergganzen in dit vogelrichtlijngebied in de afgelopen seizoenen 32 vogels.

Andere soorten

Een overzicht van kwalificerende vogelsoorten en aantallen in het Haringvliet geven SOVON & CBS (2005).

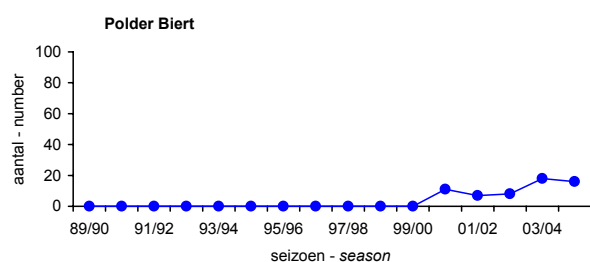

Figuur 21. Terreingebruik van Dwergganzen at Korendijksche Slikken. Weergegeven zijn de vaste en onregelmatige voedselgebieden (resp. >70% en <30% van de tijd in gebruik, op basis van expert judgement van waarnemers ter plaatse), drink- en poetsplaatsen, slaapplekken en de ligging van bestaande vogelrichtlijngebieden (in dit geval Haringvliet). Tevens is de verspreiding per kilometerhok weergegeven (gemiddelde seizoenssom 1999/2000 t/m 2003/04), deze gegevens zijn echter niet volledig omdat bij veel waarnemingen geen informatie over de preciese locatie beschikbaar was / Site use of Lesser White-fronted Goose at Korendijksche Slikken. Shown are the regularly (i.e. >70% of the time) and accidentally (<30% time) used feeding sites, preening/drinking sites (if recognised), night roost en the situation of designated Special Protection Areas (here Haringvliet).

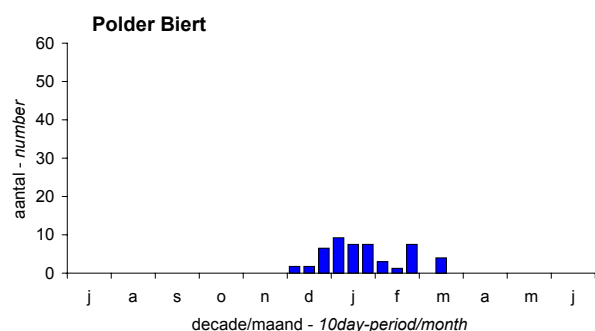
5.2.5 Polder Biert (figuur 22-24)

Algemeen

Polder Biert ligt op Putten, in de gemeente Bernisse, provincie Zuid-Holland. Het gebied bestaat geheel uit grasland, dat recent gedeeltelijk plas-dras is gezet. Polder Biert is voor een belangrijk deel (c. 70 ha) in eigendom en beheer van Staatsbosbeheer. De aangrenzende Polder Simonshaven, die eveneens tot het vaste foerageergebied van de Dwergganzen behoort, is geheel in particulier eigendom. De slaappleaats op de Slijkplaat ligt in het Vogelrichtlijngebied Haringvliet. Doordat het gebied

Figuur 22. Ontwikkeling van seizoensmaxima in Polder Biert / Seasonal maxima of Lesser White-fronted Geese in Polder Biert.

Figuur 23. Seizoensverloop in Polder Biert (gemiddelden per decade 1999/2000 t/m 2003/04) / Phenology of Lesser White-fronted Geese in Polder Biert, expressed as mean number per 10-day period.

nog maar kort door Dwergganzen wordt bezocht is het aantal waarnemingen naar verhouding gering (1% van alle beschikbare waarnemingen). Ook Polder Biert behoort tot de vaste gebieden voor de Zweedse Dwergganzen, 16 verschillende individuen zijn in het gebied gezien (tabel 6). Net als bij de Korendijksche Slikken is er uitwisseling met de Anjumerkolken, Doniaburen/Ferwoude en de Abtskolk & De Putten (50-75% van de individuen). Slechts één vogel is ook in het nabijgelegen Oudeland van Strijen waargenomen, en 6 op de Korendijksche Slikken. Meestal vertoeven de Dwergganzen in de buurt van Brandganzen. In Polder Simonshaven worden de vogels geregeld verstoord door landbouwwerkzaamheden.

Slaappleaats

Aangezien de ganzen uit dit gebied hun slaappleaats op de Slijkplaat in het Haringvliet hebben is het aanmerkelijk dat ook de Dwergganzen daar overnachten. De Slijkplaat ligt in het Vogelrichtlijngebied Haringvliet.

Terreingebruik

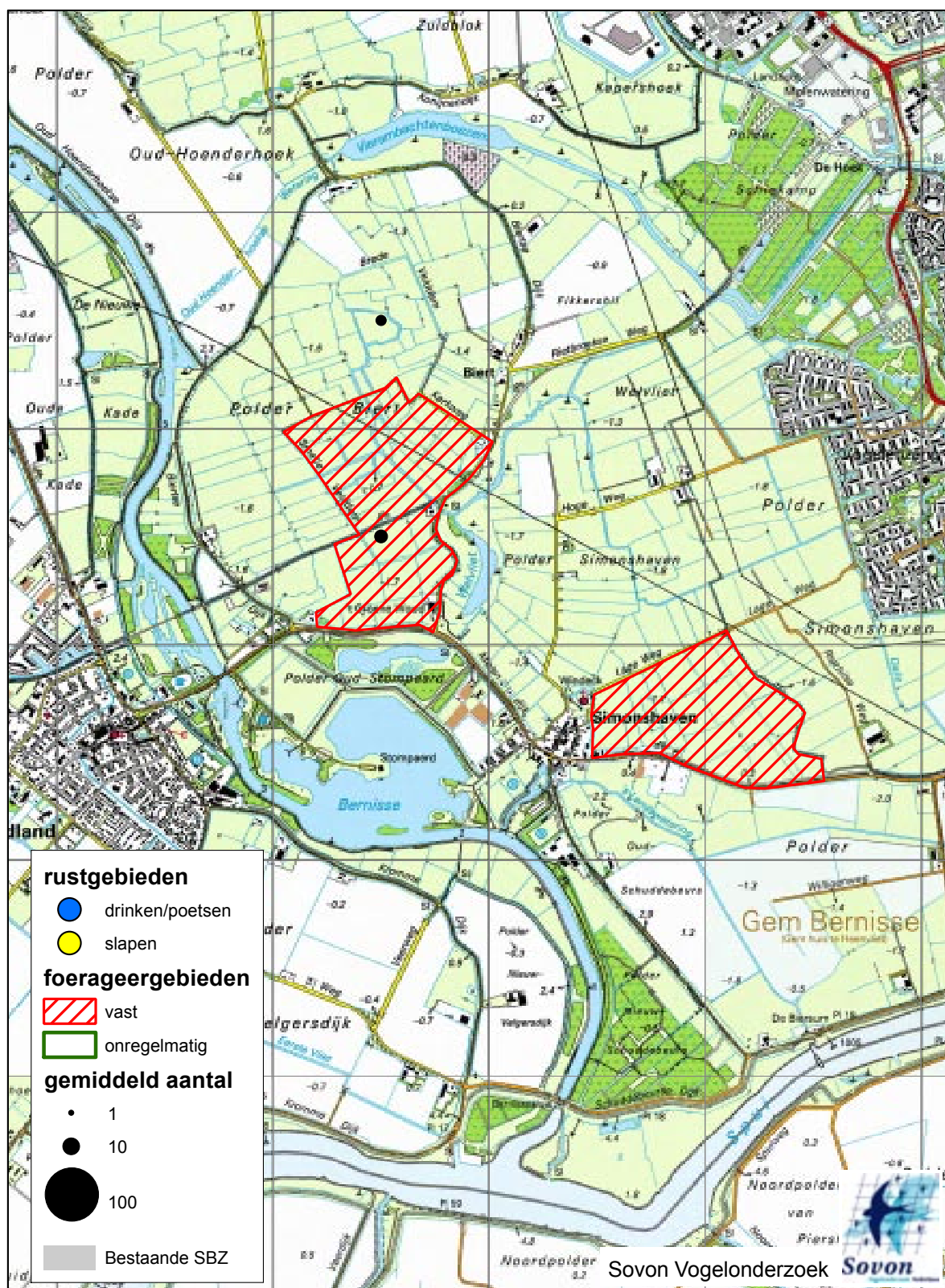
In Polder Biert en de aangrenzende Polder Simonshaven worden alleen vaste foerageergebieden gebruikt (109 ha). In Polder Biert wordt veelvuldig op de door Staatsbosbeheer beheerde plas-dras percelen gefoerageerd. Hier is ook volop gelegenheid voor drinken en poetsen. De vogels foerageren op grasland.

Voorkomen

De eerste Dwergganzen verschenen in 2000/01 (maximaal 11 vogels). Daarmee is deze pleisterplaats de 'laatste' van de hier onderscheiden pleisterplaatsen die door de vogels worden gebruikt. Voor de afgelopen vijf seizoenen komt het gemiddelde seizoensmaximum op 12 individuen. Alle waarnemingen vallen in de periode begin decem-

Tabel 10. Voorkomen van andere watervogels in Polder Biert waarvan het gemiddeld seizoenmaximum (1999/2000 - 2003/04) minstens 0.1% bedraagt van de betreffende biogeografische populatie (Wetlands International 2002). Occurrence of other goose and swan species in Polder Biert meeting the 0.1% threshold of the biogeographical population concerned.

Soort	Gem.max.	% Populatie	Functie
Brandgans <i>Branta leucopsis</i>	4.234	1.2	foerageren
Kolgans <i>Anser a. albifrons</i>	2.698	0.3	foerageren
Kleine Rietgans <i>Anser brachyrhynchus</i>	43	0.1	foerageren
Grauwe Gans <i>Anser anser</i>	469	0.1	foerageren
Smient <i>Marco penelope</i>	1.321	0.1	rusten/foerageren
Goudplevier <i>Pluvialis apricaria</i>	404	0.1	foerageren
Kievit <i>Vanellus vanellus</i>	1.212	0.1	foerageren

Figuur 24. Terreingebruik van Dwergganzen in Polder Biert. Weergegeven zijn de vaste en onregelmatige voedselgebieden (resp. >70% en <30% van de tijd in gebruik, op basis van expert judgement van waarnemers ter plaatse), drink- en poetsplaatsen, slaapplekken en de ligging van bestaande vogelrichtlijngebieden (in dit geval Haringvliet). Tevens is de verspreiding per kilometerhok weergegeven (gemiddelde seizoenssom 1999/2000 t/m 2003/04), deze gegevens zijn echter niet volledig omdat bij veel waarnemingen geen informatie over de preciese locatie beschikbaar was / Site use of Lesser White-fronted Goose in Polder Biert. Shown are the regularly (i.e. >70% of the time) and accidentally (<30% time) used feeding sites, preening/drinking sites (if recognised), night roost and the situation of designated Special Protection Areas (here Haringvliet).

ber – half maart. De grootste aantallen verblijven er van eind december tot en met eind februari.

Andere soorten

Het vaste foerageergebied maakt deel uit van twee watervogeltelgebieden (bijlage 1). Deze telgebieden omvatten echter een veel groter gebied, zodat de aantallen in de tabel betrekking hebben om een grotere oppervlakte. Er waren maandelijkse tellingen van alle watervogels beschikbaar. Brandgans, Kolgans, Kleine Rietgans, Grauwe Gans, Smient, Goudplevier en Kievit worden in aantallen geteld die de 0.1% drempel overschrijden (tabel 10).

5.2.6 Doniaburen/Ferwoude (figuur 25-27).

Algemeen

De pleisterplaats Doniaburen/Ferwoude ligt in de gemeente Wûnseradiel aan de Friese IJsselmeerkust, tussen Workum en Piaam. Het gaat om een agrarisch graslandgebied rond Doniaburen. Het is sinds 1997/98 onderdeel van het ganzenopvanggebied Kustripe (3.070 ha). Het gebied heeft verder geen beschermde status. Ondanks het naar verhouding kleine aandeel waarnemingen (2% van de beschikbare gegevens) en de kleine aantallen die doorgaans op deze pleisterplaats worden gezien wordt het gebied door een groot aantal ganzen gebruikt. Liefst 40 verschillende geringde Zweedse Dwergganzen zijn hier afgelezen, meer dan op bijv. de vaste pleisterplaatsen in Zuid-Holland. Deze vogels worden ook veelvuldig gesignaleerd bij Anjum (70%) en Petten (55%). Van de Zuid-Hollandse pleisterplaatsen worden vooral de Korendijksche Slikken geregeld bezocht. Deze pleisterplaats fungeert voor veel vogels kennelijk als belangrijk doortrekgebied. De vogels zijn vaak als zelfstandig groepje op de pleisterplaats aan te treffen, soms ook in gezelschap van Brand- en Kolganzen.

Slaapplaats

Er zijn geen directe waarnemingen van slaapplaatsvluchten. Omdat de andere ganzen voornamelijk op het IJsselmeer voor Piaam slapen wordt vermoed dat ook de Dwergganzen hier de nacht doorbrengen. Deze slaapplaats is onderdeel van het Vogelrichtlijngebied IJsselmeer.

Terreingebruik

De Dwergganzen bij Doniaburen/Ferwoude gebruiken een smal graslandgebied tussen Ferwoude en Scharneburen als vast foerageergebied (53 ha).

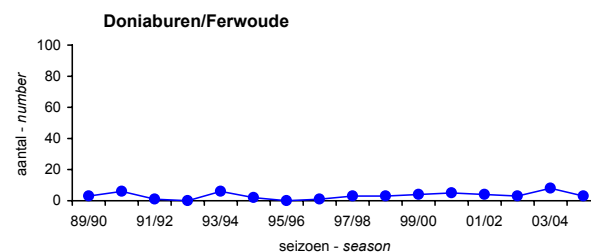
De vogels worden hier vrijwel altijd waargenomen. Drink- en poetsplaatsen liggen op de percelen zelf. Gefoerageerd wordt op grasland.

Voorkomen

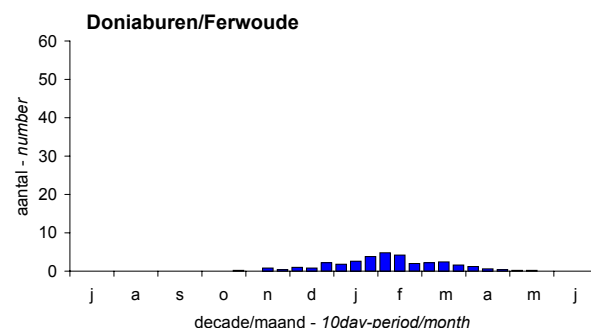
Jaarlijks worden maximaal 3-8 Dwergganzen waargenomen. Het gemiddelde seizoenmaximum bedraagt 5 vogels. Het maximum aantal waargenomen exemplaren bedraagt 8. Een eenduidige trend laat zich niet berekenen. Waarnemingen zijn gedaan van eind oktober tot en met half mei. Het piekvoorkomen ligt in de winter en het vroege voorjaar, met name in de periode eind januari-begin maart.

Andere soorten

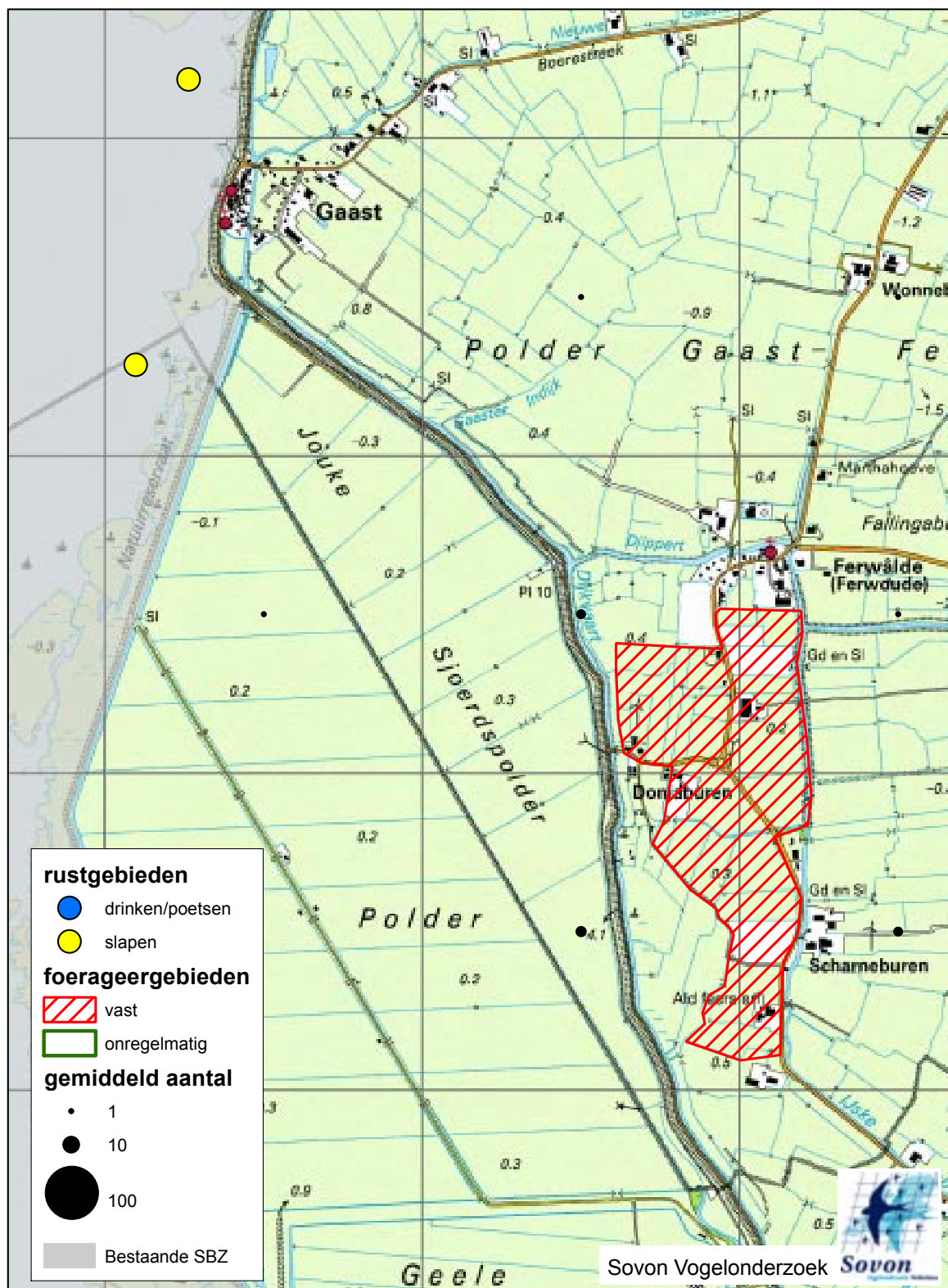
De pleisterplaats maakt deel uit van een groter geheel aan telgebieden (bijlage 1) zodat de aantallen in tabel 11 betrekking hebben op een veel groter gebied dan de vaste foerageergebieden van de Dwergganzen bij Doniaburen. Er waren zowel gegevens van maandelijkse ganzen- en zwanentellingen beschikbaar als jaarlijkse gegevens van de midwintertelling in januari. Tabel 11 vat de gegevens samen voor kwalificerende soorten. Brandgans en Kolgans bereiken maxima van >1%

Figuur 25. Ontwikkeling van seizoensmaxima in Doniaburen/Ferwoude / Seasonal maxima of Lesser White-fronted Geese in Doniaburen/Ferwoude.

Figuur 26. Seizoensverloop in Doniaburen/Ferwoude (gemiddelden per decade 1999/2000 t/m 2003/04) / Phenology of Lesser White-fronted Geese in Doniaburen/Ferwoude, expressed as mean number per 10-day period.

Figuur 27. Terreingebruik van Dwergganzen in Doniaburen/Ferwoude. Weergegeven zijn de vaste en onregelmatige voedselgebieden (resp. >70% en <30% van de tijd in gebruik, op basis van expert judgement van waarnemers ter plaatse), drink- en poetsplaatsen, slaapplekken en de ligging van bestaande vogelrichtlijngebieden (in dit geval IJsselmeer). Tevens is de verspreiding per kilometerhok weergegeven (gemiddelde seizoenssom 1999/2000 t/m 2003/04), deze gegevens zijn echter niet volledig omdat bij veel waarnemingen geen informatie over de precieze locatie beschikbaar was / Site use of Lesser White-fronted Goose in Doniaburen/Ferwoude. Shown are the regularly (i.e. >70% of the time) and accidentally (<30% time) used feeding sites, preening/drinking sites (if recognised), night roost and the situation of designated Special Protection Areas (here IJsselmeer).

Tabel 11. Voorkomen van andere watervogels bij Doniaburen/Ferwoude waarvan het gemiddeld seizoenmaximum (1999/2000 - 2003/04) minstens 0.1% bedraagt van de betreffende biogeografische populatie (Wetlands International 2002). Occurrence of other goose and swan species meeting the 0.1% threshold of the biogeographical population concerned.

Soort	Gem.max.	% Populatie	Functie
Brandgans <i>Branta leucopsis</i>	25.470	7.1	foerageren
Kolgans <i>Anser a. albifrons</i>	13.131	1.3	foerageren
Grauwe Gans <i>Anser anser</i>	2.045	0.5	foerageren
Kleine Zwaan <i>Cygnus bewickii</i>	18	0.1	foerageren
Goudplevier <i>Pluvialis apricaria</i>	425	0.1	foerageren
Wulp <i>Numenius arquata</i>	461	0.1	foerageren

van de biogeografische populatie; bij Grauwe Gans, Kleine Zwaan, Goudplevier en Wulp worden maxima van 0.1 tot 0.5% van de populatie vastgesteld.

6. Conclusies en samenvatting

- De Dwerggans behoort wereldwijd tot de meest bedreigde ganzensoorten. Restpopulaties zijn te vinden in Fennoscandiavië, Noord-Rusland en Siberië. Daarnaast is er een geherintroduceerde populatie in Zweeds Lapland en worden pogingen ondernomen in Finland herintroductie te bewerkstelligen. Vooral jacht en vergiftiging op de trekroute en in de overwinteringsgebieden hebben de wilde populaties in de afgelopen eeuw sterk doen afnemen.
- Om het voorkomen van Dwergganzen in Nederland in kaart te brengen zijn ruim 2.500 waarnemingen van meer dan 15.000 individuen uit de periode 1989/90 tot en met 2004/05 geanalyseerd. Het gaat om waarnemingen die via meerdere bronnen zijn verzameld. De gebruikte bronnen zijn (in volgorde van aantal waarnemingen) het Bijzondere Soorten Project niet-broedvogels van SOVON, de waarnemingen van de vogellijn van de Dutch Birding Association, waarnemingen van de website www.lauwersmeer.com, de maandelijkse ganzen- en zwanentellingen van het Netwerk Ecologische Monitoring die door SOVON worden gecoördineerd en waarnemingen die direct via waarnemers ter plaatse ter beschikking werden gesteld. Op grond van dit materiaal zijn vaste pleisterplaatsen voor Dwergganzen in Nederland benoemd. Criteria hiervoor waren: (1) een gebied werd gedurende 1995/96 - 2004/05 jaarlijks door Dwergganzen bezocht en/of (2) het gebied had in de periode 2000/01 - 2004/05 een gemiddeld maximum van ten minste 5 individuen.
- Het aantal Dwergganzen in Nederland is sinds 1989/90 toegenomen van maximaal zo'n 20 vogels tot een populatie van ongeveer 120 vogels, gemiddeld 106 individuen over de laatste vijf seizoenen. De grootste toename vond plaats vanaf 1995, parallel aan het succes van het Zweedse herintroductieproject (zie onder). De meeste vogels zijn aanwezig van half oktober tot half maart. Zomerwaarnemingen, die duiden op ontsnapte of verwilderde parkvogels, zijn schaars (4 waarnemingen) en zijn uitsluitend gedaan op locaties die niet in het winterhalfjaar worden bezocht. Tot dusverre werden één gemengd broedpaar (Dwerggans x Grauwe Gans) en twee zuivere broedparen in Nederland aangetroffen, in alle gevallen waarschijnlijk van ontsnapte en verwilderde origine. Ook uit het feit dat geen geringde individuen van een andere herkomst dan Zweden of Finland worden afgelezen (zie onder) blijkt dat het aantal uit gevangenschap ontsnapte of uit wildcollecties losgelaten exemplaren in ons land gering is.
- De verspreiding kent vijf grotere kernen van voorkomen: Anjumerkolken in NO-Friesland, de Abtskolk & De Putten bij Petten in Noord-Holland, Oudeland van Strijen, Korendijksche Slikken en Polder Biert, alledrie in Zuid-Holland. Daarnaast is er een zesde, kleinere concentratie rond Doniaburen/Ferwoude, aan de Friese IJsselmeerkust. In deze zes gebieden wordt in totaal 87% van alle waarnemingen gedaan. Daarbuiten worden Dwergganzen vooral in de westelijke helft van het land gezien. Tot de gebieden die vaker worden bezocht behoren o.a. Noord-Friesland buitendijks en de Dollard. Ten oosten van de lijn Groningen – Breda is de soort beduidend schaarser.
- Op grond van individueel herkenbare kleurringen wordt Nederland vooral bezocht door de Dwergganzen van het Zweedse herintroductieproject. Uit de ter beschikking staande informatie over de geringde vogels zijn vanaf 1995/96 in totaal 77 van de 92 uitgezette vogels (84%) in ons land waargenomen. Rekening houdend met een (berekende) sterfte van *c.* 7% per jaar ligt dit aandeel in werkelijkheid boven de 90%. Dit bevestigt eerdere analyses van Zweedse onderzoekers, die in sommige jaren tot 96% van hun vogels in Nederland teruggemeld kregen.
- Uit het feit dat de maximum aantallen in Nederland recent groter zijn dan de opgaven voor de Zweedse herintroductiepopulatie kan worden afgeleid dat mogelijk ook vogels van andere populaties ons land bezoeken. Tot dusverre zijn tweemaal Dwergganzen uit een Fins herintroductieproject gesignaleerd (2003 en 2004). Of andere, wilde populaties ons land aandoen is onzeker, maar niet ondenkbeeldig. Inmiddels is een belangrijk deel van de Zweedse herintroductiepopulatie in het wild geboren en

ongeringd, zodat het zien van ongeringde vogels geen zekere indicatie omtrent een andere herkomst is. Opvallend is wel dat ongeringde vogels vooral in gezelschap van andere ganzensoorten worden opgemerkt (Kolganzen in plaats van Brandganzen; de pleegouders van de losgelaten jongen behoorden tot laatstgenoemde soort) en dat geringde Zweedse vogels uitsluitend in de westelijke helft van het land worden gezien. Daarnaast kan uit de geregistreerde waarnemingen bij de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna in de periode 1976-89 (51 vogels) worden geconcludeerd dat in ieder geval in die periode niet-Zweedse vogels ons land bezochten. Deze periode valt namelijk deels voor de start van het herintroductieproject; voorts registreerde de CDNA uitsluitend ongeringde vogels (terwijl in de beginjaren van het project vrijwel alle Zweedse vogels waren geringd).

- Op grond van de criteria om als vaste pleisterplaats te worden gekarakteriseerd komen komen zes gebieden hiervoor in aanmerking. Het zijn dezelfde zes gebieden die ook het grootste deel van de waarnemingen vormen (zie boven). In volgorde van gemiddeld maximum in de afgelopen vijf seizoenen (tussen haakjes vermeld) gaat het om: Anjumerkolken (50), Oudeland van Strijen (32), Abtskolk & De Putten (21), Korendijksche Slikken (19), Polder Biert (12) en Doniaburen/Ferwoude (5).
- Twee van de zes pleisterplaatsen, te weten Oude land van Strijen en Korendijksche Slikken vallen binnen de begrenzing van Vogelrichtlijngebieden (*resp.* Oude Land van Strijen en Haringvliet). Van de andere vier pleisterplaatsen liggen alleen de slaapplaatsen binnen een vogelrichtlijngebied

(Lauwersmeer, IJsselmeer en Haringvliet). In de Anjumerkolken, Abtskolk & De Putten en Polder Biert liggen eigendommen van *resp.* It Fryske Gea, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. De Anjumerkolken en Doniaburen/Ferwoude behoren tevens tot de tien experimentele ganzenopvanggebieden die in de jaren negentig zijn ingesteld.

- Aflezingen van geringde individuen wijzen er op dat de Anjumerkolken voor de andere vijf pleisterplaatsen een belangrijke functie vervult als tussenstop. Dit gebied herbergt de grootste aantallen en kent een tweetoppig voorkomen, met een najaars- en een voorjaarspiek. Vanuit de Anjumerkolken vliegen de vogels naar hun uiteindelijke winterkwartieren in Noord- en Zuid-Holland. Doniaburen/Ferwoude lijkt ook vooral een rol als doortrekgebied te vervullen. Hier zijn ondanks de kleine aantallen veel verschillende individuen afgelezen (meer dan bijv. op de drie Zuid-Hollandse pleisterplaatsen). Zijn de vogels eenmaal op hun winter-pleisterplaatsen gearriveerd is de uitwisseling verrassend klein. Alleen tussen Abtskolk & De Putten enerzijds en en Polder Biert en Korendijksche Slikken anderzijds lijkt enige mate van uitwisseling te bestaan. Naast de zes pleisterplaatsen is er één gebied waar geregeld geringde vogels worden afgelezen maar dat op grond van de waargenomen aantallen en het voorkomen niet als vaste pleisterplaats geldt. Het gaat om de gorzen van het Haringvliet tussen Stad aan het Haringvliet en Den Bommel. Net als bij Doniaburen/Ferwoude worden hier veel verschillende individuen opgemerkt. Afgezien van de Anjumerkolken is er echter geen specifieke verbinding met andere pleisterplaatsen herkenbaar. Dit gebied is onderdeel van het Vogelrichtlijngebied Haringvliet.

7. Literatuur

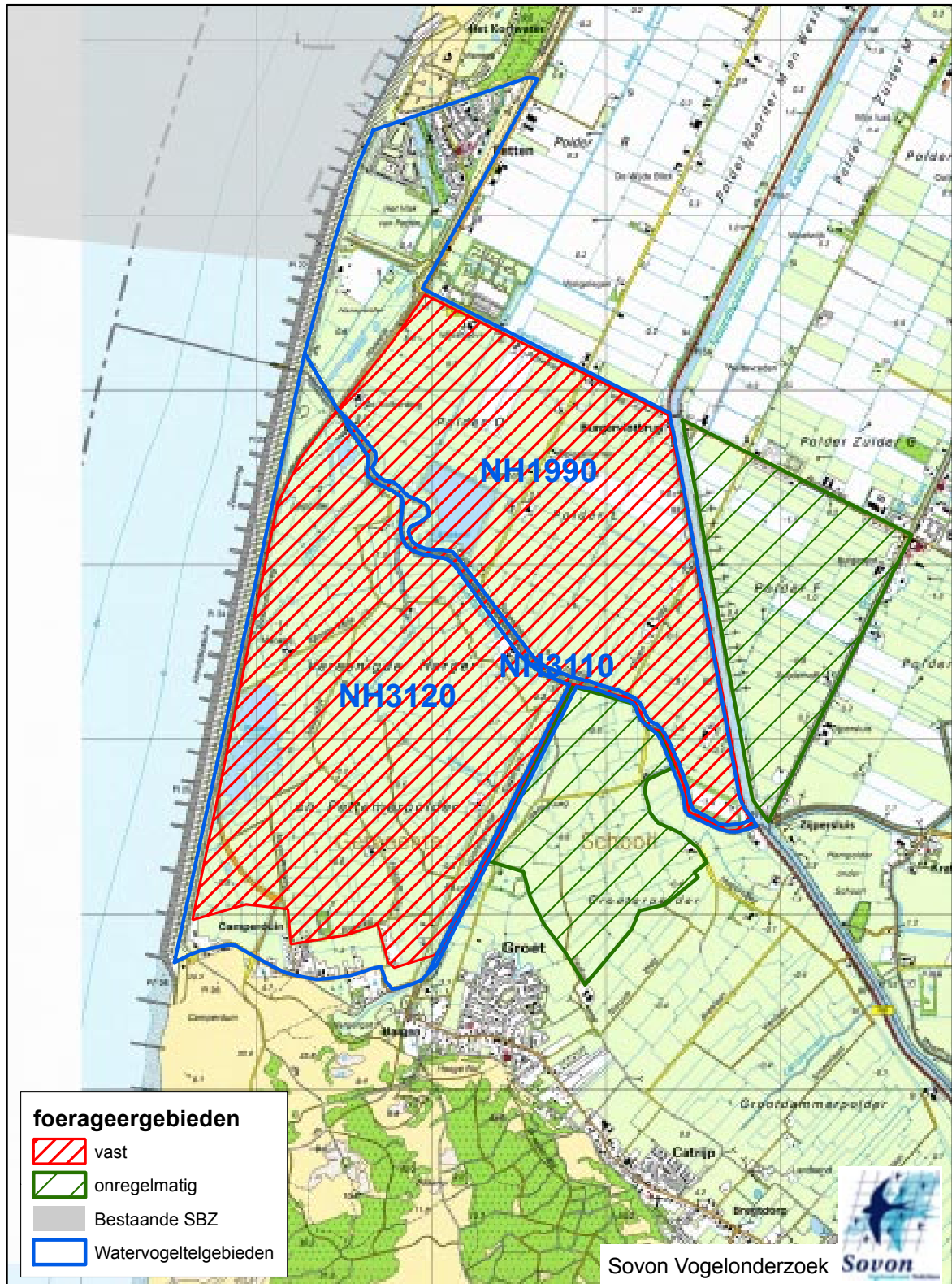
- AARVAK T., ØIEN I.J., SYROECKHOVSKY E.E., KOSTADINOVA I. (EDS) 1997. The Lesser White-fronted Goose monitoring programme. Annual report 1996. NOF-Rapportserie 7. NOF, Klæbu.
- AARVAK T. & TIMONEN S. (EDS) 2004. Fennoscandian Lesser White-fronted Goose Project Report 2001-2003. WWF-Finland Report 20/NOF-Rapportserie 1-2004. WWF/NOF, Helsinki/Klæbu.
- ANDERSSON Å. 2003. Report of the Swedish LWfG re-introduction project 2002. LWfG Bulletin 2003-1 (www.ansererythropus.tk).
- ANDERSSON Å. 2004a. The reintroduction of the Lesser White-fronted Goose in Swedish Lapland - a summary for 2000-2003. In: Aarvak T. & Timonen S. (eds), Fennoscandian Lesser White-fronted Goose Project Report 2001-2003: 51-52. WWF-Finland Report 20/NOF-Rapportserie 1-2004. WWF/NOF, Helsinki/Klæbu.
- ANDERSSON Å. 2004b. The reintroduction of the Lesser White-fronted Goose in Swedish Lapland. LWfG Bulletin 2004-1 (www.ansererythropus.tk).
- VAN DEN BERG A.B. & BOSMAN C.A.W. 1999. Avifauna van Nederland I. GMB Uitgeverij/KNNV, Haarlem/Utrecht.
- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Avifauna van Nederland II. GMB Uitgeverij/KNNV, Haarlem/Utrecht.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL 2004. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. BirdLife International, Cambridge.
- COTTAAR F. & BROUWER R. 1998. Nieuw overwinteringsgebied voor Dwergganzen in Nederland. Dutch Birding 20: 111-113.
- COTTAAR F., KOFFIJBERG K., BERREVOETS C. & CLAUSEN P. 1999. Witbuikrotganzen *Branta bernicla hrota* in Nederland in de winters van 1995/96 en 1996/97. *Limosa* 72: 89-98.
- CRAMP S. & SIMMONS K.E.L. (EDS) 1977. Handbook of the Birds of the Western Palearctic, Vol. I. Oxford University Press, Oxford.
- DENNY M.J.H., CLAUSEN P., PERCIVAL S.M., ANDERSON G.Q.A., KOFFIJBERG K. & ROBINSON J.A. 2005. Lightbellied Brent Goose *Branta bernicla hrota* (East-Atlantic Population) in Svalbard, Greenland, Franz-Josef Land, Norway, Denmark, the Netherlands and Britain 1960/61 - 2000/01. Waterbird Review Series. WWT, Slimbridge.
- VON ESSEN L. 1991. A note on the Lesser White-fronted Goose (*Anser erythropus*) in Sweden and the results of a re-introduction scheme. *Ardea* 79: 305-306.
- VON ESSEN L. 1996. Reintroduction of Lesser White-fronted Goose (*Anser erythropus*) in Swedish Lapland (1981-1991). In: Birkan M., van Vessen J., Haver P., Madsen J., Trolliet P. & Moser M. (eds), Proceedings Anatidea 2000 in Strasbourg, France: 1169-1180. Gibier Faune Sauvage 13.
- VON ESSEN L. 1997. Annual report Swedish Lesser White-fronted Goose project 1997. Nyköping.
- VON ESSEN L. 1999. Annual report Swedish Lesser White-fronted Goose project 1999. Nyköping.
- VON ESSEN L., BYLIN A. & FAGERSTRÖM B. 2000. The Swedish project on re-establishment of the Lesser White-fronted Goose in Swedish Lapland - a summary for 1999. In: Tolvanen P., Øien I.J. & Ruokolainen K. (eds), Fennoscandian Lesser White-fronted Goose Project Report 1999. WWF-Finland Report 12/NOF-Rapportserie 1-2000. WWF/NOF, Helsinki/Klæbu.
- FARAGO S. 1995. Geese in Hungary 1986-1991. Numbers, migration and hunting bags. IWRB Publication 36. IWRB, Slimbridge.
- LORENTSEN S.-H., ØIEN I.J. & AARVAK T. 1998. Migration of fennoscandian Lesser White-fronted Geese *Anser erythropus* mapped by satellite telemetry. *Biological Conservation* 84: 47-52.
- LORENTSEN S.-H., ØIEN I.J., AARVAK T., MARKKOLA J., VON ESSEN L., FARAGO S., MOROZOV V., SYROECKHOVSKI E. & TOLVANEN P. 1999. Lesser White-fronted Goose *Anser erythropus*. In: Madsen J., Cracknell G. & Fox T., Goose populations of the Western Palearctic. National Environmental Research Institute/Wetlands International, Kalø/Wageningen.
- MADSEN J. (ED.) 1996. Species Action Plan Lesser White-fronted Goose. BirdLife International, Cambridge.
- VAN OMMEN E. & OUWENEEL G. 2003. De dwergganzen van Anjum. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- OUWENEEL G. 1998. De betekenis van Nederland en speciaal het Oude Land van Strijen voor het Zweedse dwerggansproject. *Vogeljaar* 47: 1-6.
- PERSOON H. 2004. Lesser White-fronted Geese shot in Spain in winters 1985/86 - 2000/01. In: Aarvak T. & Timonen S. (eds), Fennoscandian Lesser White-fronted Goose Project Report 2001-2003: 50-51. WWF-Finland Report 20/NOF-Rapportserie 1-2004. WWF/NOF, Helsinki/Klæbu.
- VAN ROOMEN M.W.J., BOELE A., VAN DER WEIDE M.J.T., VAN WINDEN E.A.J. & ZOETEBIER D. 2000. Belangrijke vogelgebieden in Nederland 1993-97. SOVON-Informatierapport 2000/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN ROOMEN M.W.J., HUSTINGS F. & KOFFIJBERG K. 2003. Handleiding monitoringproject watervogels. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN ROOMEN M.W.J., VAN WINDEN E.A.J., KOFFIJBERG K., KLEEFSTRA R., OTTENS G., VOSLAMBER B. & SOVON GANZEN- EN ZWANENWERK GROEP 2004. Watervogels in Nederland in 2001/02. SOVON-monitoringrapport 2004/01. RIZA-rapport BM04/01. SOVON

- Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- SOVON & CBS 2005. Trends van vogels in het Nederlandse Natura2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- STERBETZ I. 1982. Migration of *Anser erythropus* and *Branta ruficollis* in Hungary 1971-1980. *Aquila* 89: 107-114.
- TOLVANEN P., AARVAK T., ØIEN I.J. & TIMONEN S. 2004a. Introduction. In: AarvaK T. & Timonen S. (eds), Fennoscandian Lesser White-fronted Goose Project Report 2001-2003: 50-51. WWF-Finland Report 20/NOF-Rapportserie 1-2004. WWF/NOF, Helsinki/Klæbu
- TOLVANEN P., TORNING M. & PYNNÖNEN J. 2004b. Monitoring of Lesser White-fronted Geese in western Estonia in 2001-2003. In: AarvaK T. & Timonen S. (eds), Fennoscandian Lesser White-fronted Goose Project Report 2001-2003: 50-51. WWF-Finland Report 20/NOF-Rapportserie 1-2004. WWF/NOF, Helsinki/Klæbu
- WETLANDS INTERNATIONAL 2002. Waterbirds Population Estimate 3rd edition. Wetlands International, Wageningen.

Bijlage 1. Watervogelgebieden gebruikt ter vaststelling van voorkomen van overige watervogels

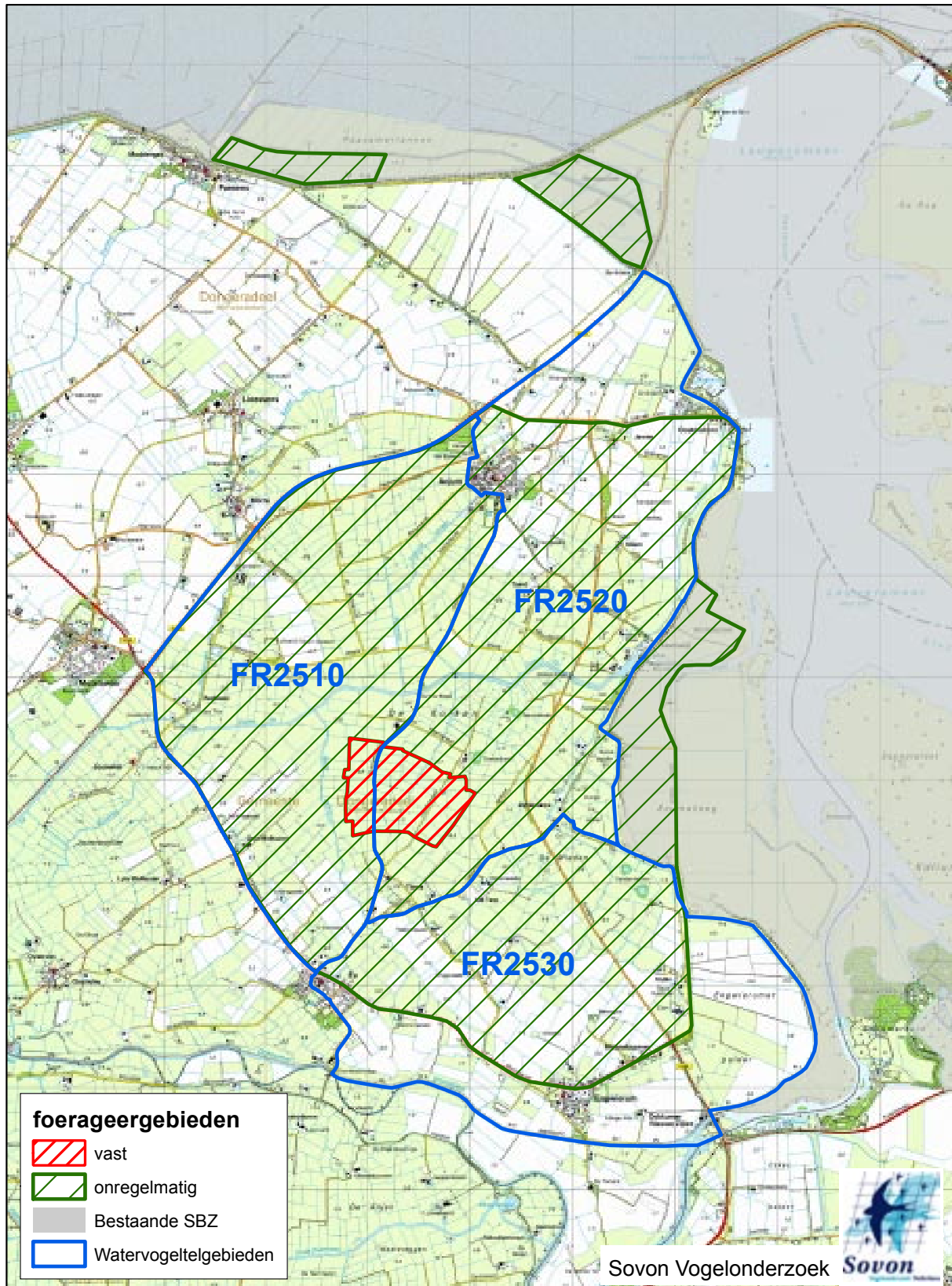
Abtskolk en De Putten

ligging watervogelgebieden

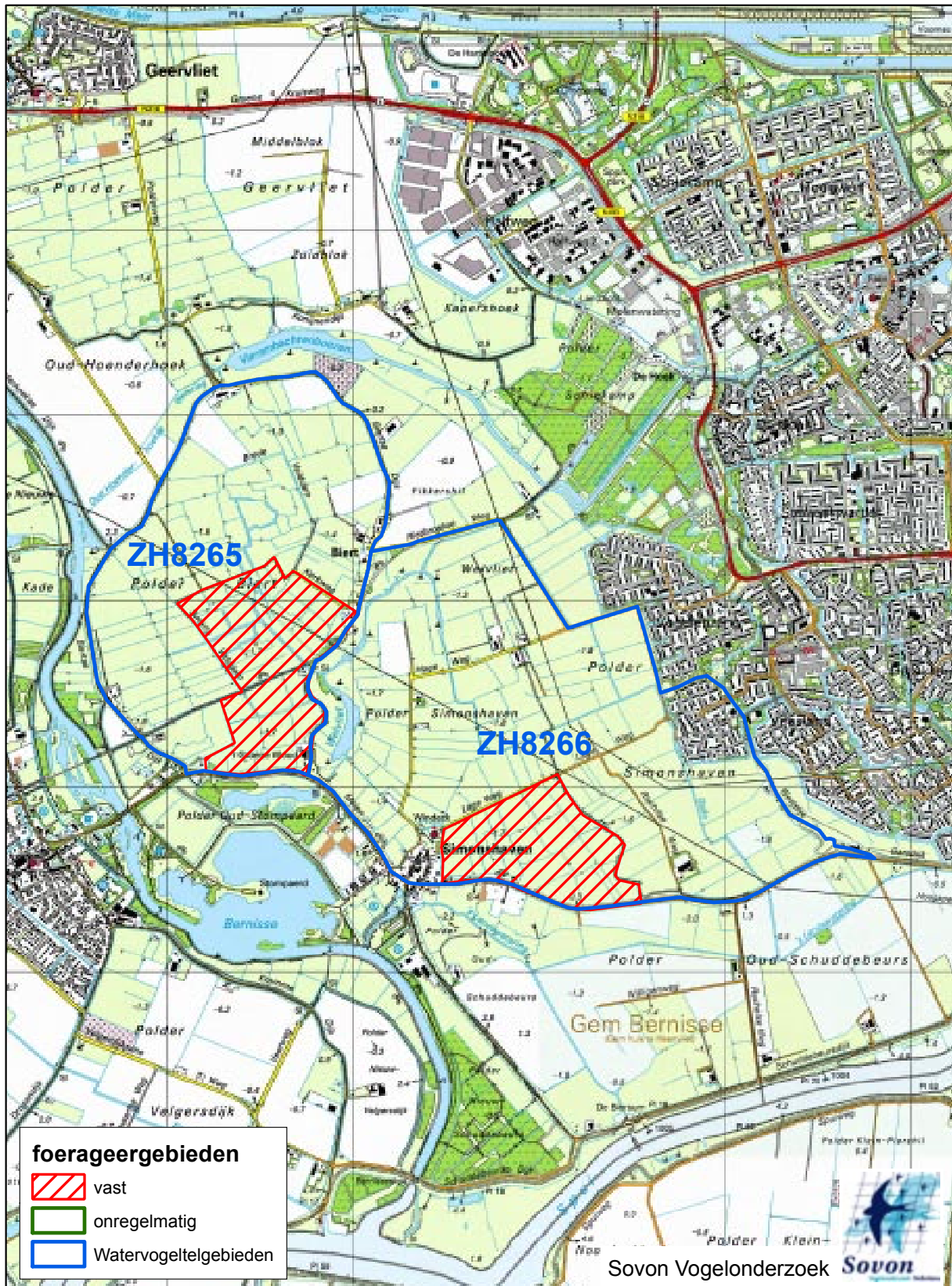
Anjumerkolken

ligging watervogelgebieden

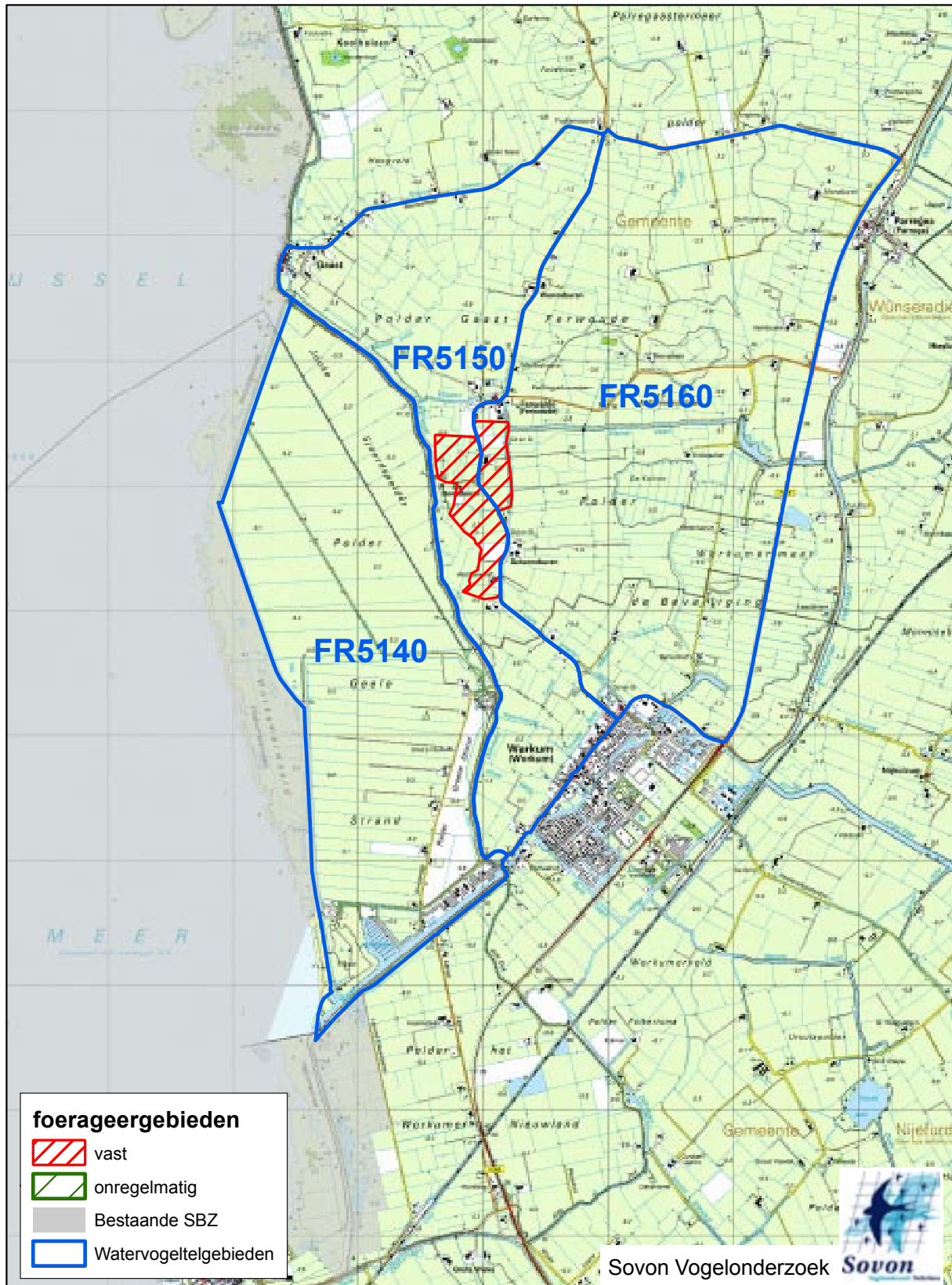
Polder Biert

ligging watervogeltelgebieden

Doniaburen/Ferwoude

ligging watervogelgebieden

Bijlage 2. Ecoprofiel van de Dwerggans *Anser erythropus*

Dwerggans *Anser erythropus*

		mei	trek & overwintering		sep		
--	--	-----	----------------------	--	-----	--	--

1. Status

Sings 1985 opgenomen in Bijlage I van de Vogelrichtlijn. Tevens op wereldschaal bedreigd (Globally threatened/Vulnerable; IUCN Rode Lijst).

2. Kenschets

De Dwerggans heeft wat uiterlijk betreft veel weg van een Kolgans, maar is kleiner (formaat Brandgans), heeft een grotere bles en een opvallende gele oogring. In Nederland wintergast, tegenwoordig merendeels nakomelingen van een Zweeds herintroductieproject. De eerste vogels arriveren eind september. De grootste aantallen zijn aanwezig tussen half oktober en half maart. Wegtrek van de laatste vogels vindt plaats in mei. De soort is herbivoor en wordt voornamelijk foeragerend op gras aangetroffen waarbij een voorkeur bestaat voor oneffen percelen. Slaapplaatsen, samen met andere ganzensoorten, liggen in grotere wateren op een maximale vliegafstand van ongeveer 15 km van de voedselgebieden.

3. Ecologische vereisten

A. Sleutelfactoren

Het voortbestaan van Zweedse populatie is onzeker door de kleine omvang (100-150 vogels): de populatie kan gemakkelijk uitsterven door het optreden van toevallige factoren. Om de populatie uit de gevarezone te krijgen is aantalstoename door natuurlijke aanwas en/ of hervatting van het uitzetprogramma noodzakelijk.

B. Storende factoren

Jacht (op watervogels of andere ganzensoorten) wordt veelvuldig als verstoringfactor genoemd. Er is één geval van afschot bekend (verwisseling met Kolgans). Een andere bron van verstoring is vliegverkeer (sportvliegtuigen en helicopters).

4. Relatief belang binnen Europa

Het broedgebied van de Dwerggans reikte voorheen van de fjells in Fennoscandinavië tot de toendragebieden in Oost-Siberië. Door de sterke afname van de populatie wordt momenteel nog in vier gebieden gebreed: het noorden van Noorwegen, twee gebieden in NW-Rusland, in West-Siberië en in NO-Siberië. De drie eerstgenoemde populaties overwinteren vooral in ZO-Europa (Hongarije) en rond de Kaspische Zee. Een vijfde broedgebied is Zweeds Lapland, waar de soort dank zij een herintroductieprogramma weer in klein aantal voorkomt. Deze populatie overwintert vrijwel geheel in Nederland.

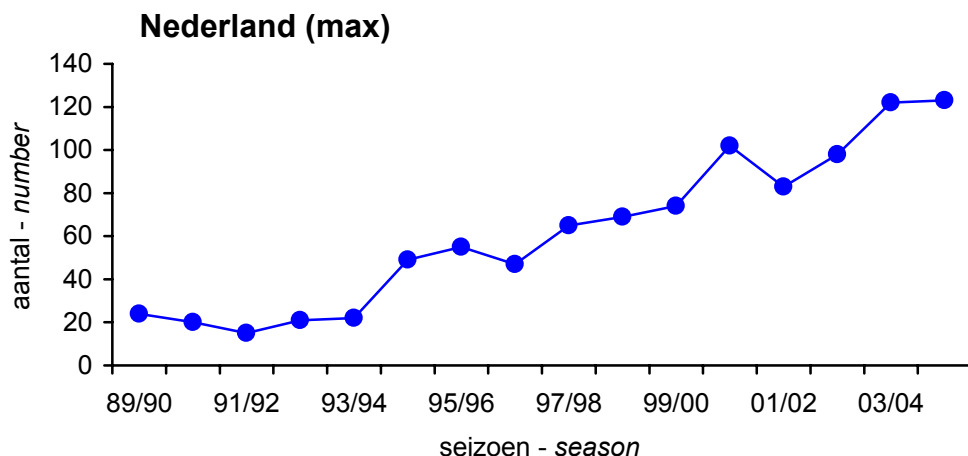
5. Huidige verspreiding en voorkomen binnen Nederland

Het huidige voorkomen in Nederland is grotendeels terug te voeren op een herintroductieproject in Zweeds Lapland (1981-99). Van deze populatie wordt 's winters doorgaans 80-100% in Nederland waargenomen. Het voorkomen van Dwergganzen is hier geconcentreerd in vijf gebieden. Het gaat om de Anjumerkolken in NO-Friesland, het gebied rond de Abtskolk en De Putten in Noord-Holland en het Oudeland van Strijen, Korendijksche Slikken en Polder Biert in Zuid-Holland. Dit zijn vaste pleisterplaatsen die sinds halverwege de jaren tachtig in gebruik zijn genomen, evenals de omgeving van Ferwoude (Friesland) maar dat betreft slechts een klein aantal vogels. Andere gebieden waar de soort

Figuur 1. Verspreiding van Dwergganzen in Nederland in 1999/2000 - 2003/04 (gemiddelde seizoenssom per 5x5 km atlasblok) (naar Koffijberg et al. 2005).

geregeld verschijnt zijn o.a. de kwelders van de Fries-Groningse kust en de Haringvlietgorzen bij Den Bommel. Laatstgenoemde gebied herbergt geen grote aantallen, maar op grond van aflezingen van individueel geringde vogels bezoekt wel een belangrijk deel van de Zweedse populatie dit gebied. Gerekend naar seizoenmaxima verblijft hier ongeveer 55% van alle vogels. De slaappleaatsen die vanuit de vaste pleisterplaatsen worden gebruikt zijn alle in Vogelrichtlijngebieden gelegen.

Figuur 2. Trends in de aantallen Dwergganzen in Nederland vanaf 1989/90 (seizoenmaxima in de periode juli tot en met juni)(naar Koffijberg et al. 2005).

6. Trends in Nederland

Sinds de herintroducties in Zweden in 1981 is het aantal waargenomen Dwergganzen in Nederland gaandeweg toegenomen. De seizoenmaxima groeiden vanaf het midden van de jaren negentig significant, met een factor 2, en bedragen momenteel rond de 120 vogels. Na 1999 is deze ontwikkeling geheel toe te schrijven aan eigen aanwas van de geïntroduceerde populatie.

7. Toekomstperspectief

Door het sterk geconcentreerde voorkomen kunnen lokale ingrepen op de zes vaste pleisterplaatsen gemakkelijk leiden tot habitatverlies. Van de zes vaste pleisterplaatsen zijn er slechts twee aangewezen als Vogelrichtlijngebied voor andere soorten zoals de kolgans (Oudeland van Strijen en Korendijksche Slikken). Twee gebieden liggen verder buiten de begrenzing van ganzenopvanggebieden die in het kader van het nieuwe beleidskader faunabeheer zijn ingesteld. Buiten opvanggebieden worden ganzen gericht verstoord om landbouwschade te minimaliseren. Bij verjaging en afschot kan verwisseling met Kolgans optreden. De soort is daarmee kwetsbaar.

8. Staat van Instandhouding

p.m.

9. Opgave Natura2000

p.m.